

**vakblad voor
informatieprofessionals**

Escape room

Speels digitale kennis opdoen

OBA revisited

De bezoeker centraal

Maaike Verberk (DEN)

Erfgoed- vs kunstensector

**Voorpublicatie
oorlogsdagboeken**

Twee Deventerse juffers
en hun bieb

2019 | 03

**ZOEKMACHINE BAIDU:
ACHTER CHINA'S
GREAT
FIREWALL**

COLOFON

IP is samen met Informatie-Professional.nl het onafhankelijke platform voor de informatiespecialist van vandaag en morgen. De lezers werken in de informatie-, bibliotheek-, archief- en erfgoedwereld.

ISSN: 1385-5328

IP is een uitgave (23ste jaargang) van Uitgeverij IP
Charlotte van Pallandtlaan 18
2772 TR Voorburg
tel. 06-44 09 19 85
www.informatieprofessional.nl

redactieadres

IP, Charlotte van Pallandtlaan 18,
2772 TR Voorburg,
tel. 06-44 09 19 85,
e-mail redactie@informatie-
professional.nl.

redactie

Maarten Brinkerink, Wilbert
Helmus, Frank Huysmans, Dafne
Jansen, Vincent M.A. Janssen,
Evelien de Jonge, Stefan Jongen,
Leen Liefsoens, Ronald de Nijs
(eindredacteur), Matthijs van
Otegem, Mirjam Raaphorst,
Vincent Robijn, Eric Sieverts,
Sjors de Valk en Daniël de Vette.

vormgeving

Eric van den Berg,
egfvdb@upcmail.nl,
Tom van Staveren,
graphicisland@upcmail.nl.

medewerkers aan dit nummer

Mark Deckers, Carola van der Drift,
Rob Feenstra, Floriske van Gennip,
Marc Oost, Erwin la Roi,
Raymond Snijders, Sara Veldhoen
en Bruno Vermeeren

abonnements

Voor abonnementsprijzen
en andere informatie zie
InformatieProfessional.nl.

advertentieverkoop

Voor informatie over adverteren in
blad of op de site:
Rajin Roopram, e-mail
rajin.roopram@kbenp.nl,
tel. 06-15201724.

Het verlenen van toestemming tot
publicatie in dit tijdschrift strekt
zich tevens uit tot het
in enigerlei vorm elektronisch
beschikbaar stellen.

INHOUD

08

Nieuwe inrichtingsvisie

De Openbare
Bibliotheek
Amsterdam heeft de
collectie altijd letterlijk
centraal op de vloer
gezet en de mensen er
als het ware 'omheen
gedrapeerd'. Nu moet
het precies andersom.

Ronald de Nijs

12

'Vrij' spel voor Baidu

Hoewel Baidu.com nummer 4 in de Alexa
Ranking staat, roept deze zoekmachine in
Nederland nog bij velen vraagtekens op.
Waarom staat zij niet in onze favorietenbalk?

Vincent M.A. Janssen

16

Escape rooms

Om studenten digitale en informatievaardigheden
bij te brengen, zetten bibliotheken in
op een nieuwe, speelse scholingsvorm.

Stefan Jongen

RUBRIEKEN

04

**Foto
van de maand**
Centrum van de
boekenwereld

06

IP Lingo
Mirrorworld

06

Q&A
Paul Adels

10

**Ingezonden
brief**
Leo Waaijers

ESCAPE

Het is een populair uitje onder vriendenclubjes en bedrijven: de *escape room*. Door het oplossen van puzzels proberen deelnemers binnen een bepaalde tijd uit een afgesloten ruimte te ontsnappen. Ook bibliotheken hebben dit concept omarmd. Stefan Jongen illustreert het fenomeen met voorbeelden uit onze eigen praktijk.

Verder geeft Martin Berendse, directeur van de Openbare Bibliotheek Amsterdam, zijn vrolijke visie op de herinrichting van zijn filialen. Het doet denken aan een grote voorjaars schoonmaak: we zetten de mens centraal en schuiven alle kasten tegen de muur. De aanpak zegt veel over de sociale rol die bibliotheken tegenwoordig hebben.

Vanuit de erfgoedsector klinkt ook een fris geluid: DEN verlegt de koers naar ondersteuning van digitalisering in de kunstensector. Orkesten, toneelgezelschappen, dans en theater vragen een andere aanpak in het gebruik van digitalisering dan erfgoedinstellingen. Directeur Maaïke Verberk belicht haar visie op de nieuwe taak van DEN en legt uit waar de uitdagingen liggen.

Verder in dit nummer aandacht voor ontwikkelingen over de grens: een achtergrondverhaal over Baidu, de 'Chinese Google', en een interview met de Singaporese informatieprofessional Aaron Tay.

En tot slot een heuse primeur in IP: een voorpublicatie uit *Oorlogsdagboeken van de Bibliotheek Deventer*. Lees hoe de leeszaal zich op haar manier verzet tegen de Duitse bezetter. Een fraai staaltje bibliotheekgeschiedenis. <

REDACTIONEEL | Wilbert Helmus

18

De stappen van DEN

Directeur Maaïke Verberk vertelt over de nieuwe invulling van DEN's taak richting de kunstensector. 'Er was een plan B nodig.'

Ronald de Nijs

22

Op weg naar een basisopleiding

In opdracht van KNVI en VVBAD wordt onderzoek gedaan naar een basisopleiding voor IP'ers. Wat zijn de bevindingen uit het vervolproject?

Floriske van Gennip en Bruno Vermeeren

24

Oorlogsdagboeken

Begin april brengt Mark Deckers zijn boek *Alles behouden; Oorlogsdagboeken van de Bibliotheek Deventer* uit. Een voorpublicatie.

Mark Deckers

30

Regierol bij digitalisering

Traditioneel leiding geven conflicteert met de regierol bij digitalisering, stellen Marc Oost en Erwin la Roi. Het management zoekt nog te veel naar oude, vertrouwde oplossingen.

Marc Oost en Erwin la Roi

11

Wisselcolumn

Campagnetijd, nepnieuwstijd

34

KB Onderzoekskroniek

Werken met rommelige data

35

Werk

Aaron Tay

36

Lifehacking

Sober werkstation op je desktop

37

IM

Johan Stapel

38

Juridische kwesties

Auteursrecht voor kunstmatige intelligentie

39

Column

Geld is informatie

CENTRUM VAN DE BOEKENWERELD

Waar denk jij aan bij de Gouden Eeuw? De Hollandse meesters? De VOC? Of wellicht Michiel de Ruyter? Andrew Pettegree en Arthur der Weduwen denken aan iets heel anders; boeken. Met hun nieuwe publicatie *De boekhandel van de wereld* belichten zij een kant van de Gouden Eeuw die we zelden zien. De Nederlandse boekensector was *booming business* tijdens de zeventiende eeuw; we waren zelfs het 'centrum van de boekenwereld'. Niet gek dat de Nederlanders in die tijd goed geïnformeerd waren over politiek, economie en godsdienst. Volgens de auteurs waren de hoge verkoopcijfers onder andere te danken aan het vernuft van de Hollandse uitgevers. Neem hun marketing skills; daarmee waren uitgevers hun tijd ver vooruit. De Nederlandse editie van het boek – met dit prachtige omslag (*Jongeman in een studeerkamer* van Adriaen van Gaesbeek, 1640-1650) – ligt inmiddels al in de winkel. De Engelstalige editie volgt deze maand. <

Sinds 1 april is Paul Adels de nieuwe directeur-bestuurder van Bibliotheek Theek 5. Het is zijn tweede baan in de bibliotheekwereld.

Q&A MET PAUL ADELS

Paul Adels

Hoe ben je in de bibliotheeksector beland?

'Na ruim tien jaar werkzaam te zijn geweest in het bedrijfsleven wilde ik mijn talenten graag inzetten bij een organisatie met een meer maatschappelijke doelstelling. Ik heb toen acht jaar gewerkt bij een groot ROC. Daar ontdekte ik dat ik het beste tot mijn recht kom in een publieke of non-profitorganisatie. Vervolgens kwam de vacature bij Bibliotheek Rotterdam voorbij, waar ik indertijd zelf veel heb gestudeerd. Vier jaar lang heb ik hier de eindverantwoordelijkheid gehad voor de unit Markt- & Productontwikkeling. Mijn focus heb ik vooral gelegd op bibliotheekwerk voor jongeren (14-27 jaar) en op het thema digitale inclusie.'

Wat is je als 'nieuweling' opgevallen?

'Bibliotheeken zijn bijzondere plekken in de samenleving; die moeten we veel meer koesteren en benutten. Verder viel het mij op dat veel mensen geen idee hebben van wat bibliotheken tegenwoordig allemaal doen; daar moeten we echt nog hard aan werken. Tot slot vond – en vind – ik het opvallend dat we zo'n kleine sector, zó ontzettend ingewikkeld hebben

georganiseerd. Neem bijvoorbeeld de wijze waarop wij in onze sector innovatie plannen en uitvoeren. Er zijn zo veel mensen en organisaties bij betrokken die er hun zegje over willen doen. Tegelijkertijd vinden we op meerdere plekken in het land hetzelfde wiel uit. Daar kunnen we echt nog een flinke slag slaan.'

Zie je overeenkomsten met het onderwijs?

'Net als docenten hebben bibliotheekmedewerkers een passie voor hun werk en hun vak. Dat verklaart voor mij ook de sterke draagvlakcultuur in de bibliotheeksector. Het geeft mij veel voldoening om mijn ROC-ervaring in te zetten om de rol van bibliotheken op het gebied van educatie en ontwikkeling verder te versterken.'

En nu aan het werk bij Bibliotheek Theek 5.

'Ja! Heel spannend om zelf aan het roer te staan van een bibliotheekorganisatie – en een prachtige kans om mij verder te ontwikkelen. Mijn voorganger bij Bibliotheek Theek 5, Theo Peeters, heeft een solide, gezonde organisatie neergezet. Het is een eer dat ik daar nu deel van uit mag maken.'

Rob Feenstra

Projectleider/consultant bij de Universitaire Bibliotheken Leiden; heeft als aandachtsgebieden bibliotheeksystemen en de digitale bibliotheek

Mirrorworld

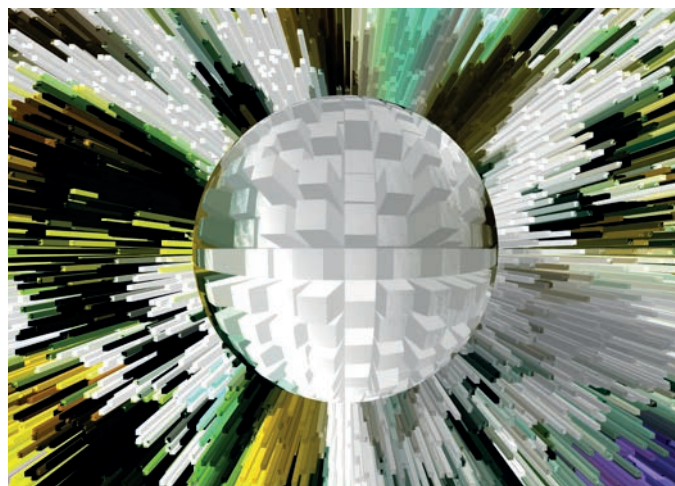
Mirrorworld. Het klinkt als iets uit *Game of Thrones* of *Lord of the Rings*. Een fantastische wereld waar alles hetzelfde is als in de echte wereld, maar toch ook weer net niet. En dat is precies wat Kevin Kelly, oprichter van het blad *Wired*, ervan verwacht. Over een jaar of tien zal Mirrorworld (maar Spiegelwereld klinkt veel mooier) volgens hem na het internet en de sociale media het derde grote technologieplatform zijn. Het wordt een digitale 3D-versie van de 'echte' wereld. En dan niet, zoals *Second Life*, een virtuele plek met zelfgemaakte poppetjes en gebouwen, maar een levensechte afspiegeling van de realiteit. In Mirrorworld is wat je ziet meer dan een bewegend plaatje. Elk object heeft zijn eigen karakteristieken en bestaat in relatie tot andere dingen.

In Mirrorworld kun je op een warme dag thuis alvast bekijken welke bankjes in het park lekker in de schaduw staan. Als je ver-

volgens met een speciale bril de straat op gaat, kun je zien hoe een huis er driehonderd jaar geleden uitzag, of welk bedrijf er nu in gevestigd is. Zelfrijdende auto's manoeuvreren probleemloos door de echte wereld omdat zij informatie ontvangen uit Mirrorworld over (de digitale pendanten van) wegen en andere auto's.

Wat Mirrorworld onderscheidt van andere IT-fantasieën is dat het nu al langzaam in opbouw lijkt te zijn. Denk aan Microsofts HoloLens, een augmented realitybril die een digitaal beeld maakt van wat je ziet en je in staat stelt om te werken met hologrammen die voor je neus worden geprojecteerd. Of de Google Lens, die bijvoorbeeld gebouwen herkent en er informatie over geeft.

Brengt Mirrorworld ons een nieuwe hemel? Het zou kunnen. Maar denk aan een door Google of Facebook gedomineerde virtuele wereld vol reclame en privacy-issues. Dan lijkt het ineens veel meer op de hel. We gaan het zien. <

GO opleidingen

Cursusagenda mei 2019

03/05 COMPETENTIEONTWIKKELING
VOOR DE PROFESSIONELE INFORMATIESPECIALIST

06/05 KLANTGERICHT
COMMUNICEREN IN DE BIBLIOTHEEK **GAAT ZEKER DOOR**

07/05 RDA & LRM

08/05 EMBEDDED LIBRARIAN

09/05 INFORMATIEBELEID IN DE PRAKTIJK **GAAT ZEKER DOOR**

15/05 STORYTELLING

17/05 ZOEKSTRATEGIEËN VOOR GESTRUCTUREERDE DATABAKEN

20/05 REGIEVOERING & OPDRACHTGEVERSCHAP

22/05 ZOEKEN VAN BEELD & GELUID

24/05 INTRODUCTIE BUSINESS INTELLIGENCE

27/05 CONTENT CURATOR **GAAT ZEKER DOOR**

Meer informatie:
goopleidingen.nl/agenda
of 070-3512380

Martin Berendse: 'Collecties tegen de muur, mensen op de vloer'

'Hoe digitaler, hoe socialer,' zegt OBA-directeur Martin Berendse. Mensen zoeken elkaar op en werken samen in bibliotheken. Voor Berendse een reden om de vestigingen van de OBA anders in te gaan richten.

In de eerste honderd jaar van ons bestaan als Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA) hebben we de collectie letterlijk centraal op de vloer gezet en de mensen er als het ware "omheen gedraaid". Nu zien we in dat het precies andersom moet. De collecties komen tegen de muur en de mensen op de vloer. Daar zit een heel grote omkering in,' zegt Martin Berendse. Hij trad in juli 2014 aan als directeur van de OBA en was eerder werkzaam als Algemeen Rijksarchivaris en algemeen directeur van het Nationaal Archief.

Digitale paradox

Die omkering past bij wat Berendse de 'digitale paradox' noemt. 'Ik zeg wel eens: hoe digitaler, hoe socialer. Lange tijd hebben we gedacht dat mensen in deze digitale tijden niet meer informatie met elkaar zouden willen delen door bij elkaar aan te schuiven. Maar het tegendeel blijkt het geval. Loop maar eens rond in de OBA op het Oosterdok: dagelijks zitten honderden mensen achter hun tafeltje met een boek of een opengeklapte laptop samen te leren. Die sociale rol van bibliotheken zal alleen maar toenemen.'

Het nieuwe inzicht heeft ertoe ge-

leid dat de centrale vestiging op het Oosterdok, geopend in 2007, is verbouwd. 'Het gebouw was ingericht op individuen en grote groepen, maar niet op samenwerkende en lerende kleine clubjes mensen. Sinds de zomer van 2018 kunnen we al die verschillende groepjes een plek bieden, variërend van iemand die in zijn eentje studeert, twee mensen die samenwerken, een huiswerkgroepje van zes leerlingen tot jongeren of volwassenen die in een zaal aan een workshop deelnemen of naar een lezing luisteren.'

Leven lang leren

'Samen leren, samen leven' is het motto van de eind 2018 uitgekomen beleidsvisie van de OBA. 'We zijn er om Amsterdammers te stimuleren en te helpen met een leven lang leren,' legt Berendse

'We willen alle vormen van kennis-, cultuur- en informatie-uitwisseling faciliteren'

uit. 'Daar hoort ontmoeting bij, alsook uitwisseling van kennis en informatie. Wij zijn er om kennis, cultuur en informatie toegankelijk te houden – dat zijn heel klassieke bibliotheektaken. Maar die exclusieve gerichtheid op de drager van informatie, dus de collectie, het boek, de cd, de dvd, kan volgens ons wel wat breder. Daarom willen we alle vormen van kennis-, cultuur- en informatie-uitwisseling als bibliotheek faciliteren. Dus ook het gesprek, de samenwerking, de workshop, de les, de voordracht, de lezing, de discussie en de film. De bibliotheek moet de plek zijn waar dat allemaal mogelijk is.'

Emancipatie-instrument

'Openbare bibliotheken zijn destijds opgericht als een emancipatie-instrument. En dat is onveranderd. We lopen harder naarmate die toegang tot kennis, cultuur en informatie in het geding komt. En in Amsterdam is er nu eenmaal een aanzienlijk deel van de bevolking voor wie die toegang niet zo vanzelfsprekend is. We richten ons ongelooflijk hard op Amsterdammers voor wie lezen, schrijven en rekenen niet vanzelfsprekend zijn, en dus gaan veel van onze programma's over die basisvaardigheden. Dat doen we niet exclusief op het Oosterdok maar vooral in wij-

OBA
Bijlmerplein

ken als Zuidoost, Nieuw-West en Noord, waar die vraagstukken het scherpst zijn.'

Dicht bij de gebruiker

'In tegenstelling tot de andere filialen hebben we op het Oosterdok alles wat er nog aan fysieke collecties is, in een monumentale opstelling op de vloer staan. Dus gewoon midden in de ruimte. De wanden eromheen zijn óf ramen óf witte muren die gebruikt kunnen worden voor exposities. Prachtig! Maar in de nieuwe vestigingen gaan de wanden schuil achter de materialen uit de collectie, in kasten op wielen, en vind je midden in de ruimte stoelen, tafels, machines en andere dingen die mensen gebruiken,' aldus Berendse. 'De monumentale opstelling op het Oosterdok is de essentie van het gebouw van architect Jo Coenen – dat laten we zo. Bovendien be-

foto: Marco Heyda

schikken we hier over zoveel vierkante meters dat we niet hebben hoeven kiezen.'

In de buurtvestigingen woekert de OBA wel met de ruimte. 'Dat heeft ook met geld te maken. We zijn in de loop der jaren twintig procent van ons budget kwijtgeraakt. Dit hebben we opgevangen door vestigingen te verkleinen in plaats van ze te sluiten. Want de buurtvestigingen zijn van groot belang. Onderzoek heeft bijvoorbeeld uitgewezen dat een groot deel van de kinderen in Nieuw-West voor hun twaalfde het stadsdeel niet uitkomt. Dat betekent dat we heel dicht bij onze gebruikers moeten zitten.'

Geen rust, reinheid en regelmaat

'De gebouwen van de buurtvestigingen moeten mee kunnen ademen met de behoefte van de dag. Dus 's morgen kan een

ruimte dienen als leslokaal voor kinderen, 's middags als een peuterontvangstruimte en 's avonds biedt het plek voor een lezing of een cursus. Misschien is dat wel de allergrootste verandering in de openbare bibliotheek, namelijk dat we niet meer uitgaan van rust, reinheid en regelmaat en een stabiel ruimtegebruik.'

OBA Next

Met de kennis die de OBA met de verbouwing van het Oosterdok en met de nieuwe filialen, zoals in de Pijp en in Zuidoost, heeft opgedaan, wil Berendse in 2023 een grote vestiging openen in Nieuw-West. 'Ook weer om dicht bij onze gebruikers te zitten. We noemen dit filiaal "XL", want het wordt drie keer zo groot als onze gemiddelde buurtvestiging, namelijk zo'n 300 vierkante meter.'

Nog groter moet de bibliotheek op

de Zuidas met 10.000 vierkante meter worden. Deze XXL-bibliotheek, OBA Next genaamd, moet het nieuwe paradepaardje worden. 'Door de verbouwingsplannen voor station Zuid zal de dynamiek van de stad de komende jaren veranderen. Het centrum wordt minder exclusief. Daarom vinden we dat er een tweede Centrale OBA moet komen als de stad 750 jaar bestaat in 2025,' licht Berendse toe.

'Een groot deel van de kinderen in Nieuw-West komt voor hun twaalfde het stadsdeel niet uit'

Grootstedelijke voorziening

Met OBA Next heeft Berendse grote ambities. 'Het wordt geen buurtbibliotheek, maar een grootstedelijke voorziening. Van benamingen als openbare bibliotheek, wetenschappelijke bibliotheek, museum of archief willen we af; dit wordt iets dat boven alle categorisering uitstijgt. Hier willen we toegang geven tot de grootste digitale "collectie" van de wereld. Behalve een internationaal kenniscentrum willen we er een plek voor informatiewijsheid en een leven lang leren van maken. Omdat we deze ambitie nooit alleen kunnen waarmaken, zijn we in gesprek met partners als het Huis voor de Journalistiek en de VU-bibliotheek. Ook bij dit ontwerp staan de mensen centraal en komen de boeken tegen de muur. Alles draait hier om verbinding, waarbij de bewoners van de stad elkaar kunnen ontmoeten.'

'We moeten toe naar **cost-based pricing**'

IP sprak in het vorige nummer met Gerard Meijer, die zowel in Nederland als nu in Duitsland een voortrekkersrol speelt bij de transitie naar open access. Meijer rekt in dit interview de prijs van een wetenschappelijk artikel voor. Leo Waaijers plaatst hier kanttekeningen bij.

Leo Waaijers

Oprichter van Quality
Open Access Market

Ik denk dat Gerard Meijer en zijn team allereerst een felicitatie verdienen met de Wiley-deal in Duitsland. Voor de complexere en veel grotere Duitse academische wereld kon grosso modo hetzelfde contract worden binnengehaald als in Nederland. Voortaan publiceert Wiley ook alle artikelen van Duitse schrijvers niet meer achter een betaalmuur, maar in open access. En ook hier is het contract openbaar.

Vershil

Een belangrijk verschil is echter de prijs. Kost in Nederland het publiceren van een Wiley-artikel 1600 euro, in Duitsland is dat 2750 euro. Gerard Meijer rechtvaardigt dat met de aanname dat de prijs per artikel in een land omgekeerd evenredig is met het aantal artikelen per hoofd van de bevolking. Voor de vergelijking Nederland-Duitsland klopt dat inderdaad mooi, maar het is 'kabbalistiek'. Dat wordt prompt duidelijk als dit model wordt toegepast op

enige andere landen, zoals:

> Zwitserland. De bevolking is de helft van Nederland, het aantal artikelen ongeveer 0,8 maal dat in Nederland. De prijs wordt dan $0,5/0,8 \times 1600$ euro = 1000 euro per artikel. Zwitsers tevreden.

> China. Bevolking 80 maal Nederland, aantal artikelen 10 maal Nederland. Prijs per artikel $80/10 \times 1600$ euro = 12.800 euro. Chinezen boos.

Ook het door de uitgevers zelf tot nu toe gehanteerde model (prijs

per artikel = het bedrag dat een land ooit voor abonnementen betaalde, gedeeld door het huidige aantal artikelen) leidt tot bizarre verschillen.

Cost-based pricing

We moeten toe naar *cost-based pricing* (prijs = productiekosten plus winstmarge). Pas dan ontstaat er een normale markt waarin uitgevers met elkaar concurreren op basis van prijs/prestatieverhouding. Quality Open Access Market (www.qoam.eu) werkt daar al aan. Daartoe moeten de tijdschriften *cost transparent* worden. Het is een van de eisen die een internationale coalitie van grote onderzoeksfinanciers, waaronder NWO, heeft geformuleerd in hun 'Plan S'. Door hen gefinancierd onderzoek mag alleen in *Plan S-compliant* tijdschriften worden gepubliceerd.

Plan S-compliant

Wat Gerard niet vermeldt is dat met deze deal de tijdschriften van Wiley voor Duitsland *Plan S-compliant* zijn. Immers, alle hybride tijdschriften die nog dit jaar in een open access-deal worden opgenomen, zijn compliant voor de hele duur van het contract. Een goedwillende, maar trage hybride uitgever sluit nog dit jaar een tienjarige open access-deal af!

Pas na 1 januari 2020 worden de eisen aangescherpt. Vanaf dan moeten de contracten openbaar zijn; de Wiley-deals in Nederland en Duitsland voldoen daar nu al aan. Dan moeten ook de kosten transparant gemaakt gaan worden en moeten er afspraken komen over de volledige overgang van de betrokken tijdschriften naar open access.

'Kost in Nederland het publiceren van een Wiley-artikel 1600 euro, in Duitsland is dat 2750 euro'

Campagnetijd, nepnieuwstijd

Het is weer campagnetijd. De Provinciale Statenverkiezingen hebben plaatsgemaakt voor de Europese Parlementsverkiezingen. En in de VS draait de propagandamachine voor 2020 al op volle kracht. Campagnevoerende politici beloven veel werk voor factcheckers; het nepnieuws vliegt je alweer om de oren.

Bij overheden zit de schrik er goed in. De verkiezingen in Nigeria dit jaar waren een *shit show*: 'nepnieuws op steroïden', aldus *The Guardian Nigeria*. En in India – waar ze in mei naar de stembus gaan – maken ze zich op voor groot-schalige misinformatiecampagnes via WhatsApp. Ons eigen ministerie van BZK kon het daarom niet nalaten om een campagne tegen nepnieuws te starten. Ondanks dat het Rathenau Instituut vorig jaar nog heeft aangetoond dat de politieke invloed van nepnieuws in Nederland reuze meevalt.

Voor de sociale mediaplatformen is deze reeks verkiezingen hun moment om te schitteren. Gloednieuw advertentiebeleid, nóg betere contentmoderatoren en meer transparantie; Facebook gaat *all-in*. En dat moet ook wel; na de Amerikaanse presidentsverkiezingen in 2016 deed het platform al de belofte om nepnieuws hard te zullen aanpakken.

Toch maken vele ambtenaren – op nationaal en Europees niveau – zich grote zorgen over de aankomende Europese Parlementsverkiezingen,

Met al die
maatregelen
tegen nepnieuws
wordt het graf
gegraven voor
het internet

**Vincent M.A.
Janssen**

Redacteur van IP en
freelance informatie-
professional

weet de krant *Politico*. De kans is volgens de ambtenaren groot dat het ergens misgaat in de 27 gelijktijdige verkiezingen in mei. De laatste verkiezingen vonden plaats in 2014 en toen zag de wereld er heel anders uit. Al die voorbereidingen, voorlichtingscampagnes en technische innovaties moeten zich nu gaan bewijzen.

Desondanks blijft het voor online trollen en propagandatovenaars prijssschieten. Al die transparantie – van overheden en social media-platformen – is misschien niet zo'n verstandige zet geweest. Want professionele campagnevoerders hebben alle tijd gehad om te bedenken hoe ze hun propaganda op een nieuwe manier voor het voetlicht kunnen brengen. Hoe kan iemand als Roger Stone, de oud-adviseur van president Trump, anders zolang meedraaien? Hij moet wel over enorm veel aanpassingsvermogen beschikken. Er was zelfs een mediaverbod nodig om hem het zwijgen op te leggen.

Met al die maatregelen tegen nepnieuws wordt het graf gegraven voor het internet. Wat is er toch gebeurd met die belofte van het wereldwijde web? Die open *sandbox* waar alles mocht en kon? Beetje bij beetje maken we ons internet kleiner met wetgeving, beleidsplannen, zwarte lijsten en mediaverboden. Wat het hoogtepunt van de wereldmarkt had moeten worden – de liberale climax – wordt nu een gereguleerd doolhof. Een Europees internet. Een Amerikaans internet. Een Chinees internet. De digitale verzuiling is begonnen. Is dat de prijs die we betalen voor een 'gezonde' democratie? <

'Vrij' spel voor Baidu

Ook op

het **gecensureerde**

web heb je een

zoekmachine nodig

Vincent M.A. Janssen

Redacteur van IP en freelance
informatieprofessional

De drie meest bezochte websites ter wereld kun je wel raden: Google, YouTube en Facebook. Maar de nummer vier in de Alexa Ranking – Baidu.com – roept in Nederland waarschijnlijk nog bij velen vraagtekens op. IP zoekt uit waarom de website niet in onze favorietenbalk staat.

China's internet is vaak een *hot topic* in het nieuws, vooral het afgelopen jaar. Toen kondigde Google namelijk aan een aangepaste zoekmachine te willen ontwikkelen voor het communistische land. Tot het zover is, hoeven de Chinezen het gelukkig niet zonder *search engine* te doen; Baidu (百度) heeft er al bijna twee decennia de zoekmachinemarkt in handen. Toch hebben de meeste Nederlanders er nog nooit van gehoord.

Wereldformaat

Het bedrijf achter deze zoekmachine, Baidu, Inc., is een speler van wereldformaat. De in Peking gestationeerde organisatie is inmiddels bijna honderd miljard dollar waard. Hiermee staat het, volgens de databank Statista, op de dertiende plek van de grootste internetbedrijven ter wereld. En daarmee is het groter dan Uber en Airbnb.

Verrassend zijn deze cijfers niet. Baidu heeft, na Google, namelijk de op een na grootste zoekmachine op aarde ont-

‘Baidu heeft, na Google, de op een na grootste zoekmachine op aarde ontwikkeld’

wikkeld. Van haar twee miljard actieve gebruikers is een groot deel – ongeveer 600 miljoen – Chinees staatsburger; in China wordt Baidu voor ruim driekwart van alle zoekopdrachten gebruikt. En de grote concurrent, Google? Die is nog steeds verboden in het land. Het Amerikaanse bedrijf heeft al eerder voet aan de grond proberen te krijgen in China, maar dit liep spaak in 2010. Google wilde namelijk niet voldoen aan China's censuurregels.

Chinese Google

De ruim veertigduizend medewerkers van het in 2000 opgerichte bedrijf houden zich niet alleen maar bezig met het zoekbalkje. Inmiddels is er Baidu Maps, Baidu Wangpan (cloudservice), Baidu Video, Baidu Baike (online encyclopedie), Baidu Tongji (analytics tool), Baidu Music, Baidu News Feed en Baidu Wallet (vergelijkbaar met PayPal). En zo zijn er nog tientallen andere diensten waardoor Baidu met recht de bijnaam ‘Chinese Google’ kreeg. Onlangs trok het bedrijf de aandacht

van de pers met haar Apollo-project. Baidu is namelijk een van de voorlopers op het gebied van zelfrijdende auto's en de bijbehorende AI-technologie. Afgelopen januari kondigde het bedrijf aan om de software voor zelfrijdende bestelbusjes van supermarktketen Walmart in Californië te ontwikkelen.

Oplopende spanningen

Met het Apollo-project betreedt Baidu voor het eerst het wereldtoneel. Het bedrijf steekt haar ambities niet onder stoelen of banken; zij wil marktleider worden met haar AI-software. Hiermee gaat zij de directe concurrentie aan met Googles Waymo en andere westerse techgiganten. Inmiddels heeft de Apollo-software ook de aandacht getrokken van bedrijven als Ford, Volvo en BMW. Tot ongenoegen van haar Amerikaanse concurrenten. Volgens eigen rapportages van Baidu wordt hun software inmiddels door 12.000 ontwikkelaars wereldwijd gebruikt.

Tegelijkertijd komt deze inmenging van Baidu in de westerse techmarkt als een verrassing. Te midden van groeiende spanningen tussen de VS en de Volksrepubliek zoekt het techbedrijf juist toenadering tot haar Amerikaanse tegenhangers. Vorig jaar werd zij zelfs lid van een AI-alliantie, waarvan ook Facebook, Google, Microsoft, Amazon en IBM deel uitmaken.

Politieke lading

De (westerse) techsector hoeft zich op financieel vlak waarschijnlijk geen grote zorgen te maken. De marktwaarde van Facebook en Alphabet is nog altijd vijf

tot zeven keer groter dan die van Baidu. Volgens Rob de Wijk – oprichter van *The Hague Centre for Strategic Studies* (HCSS) en hoogleraar in internationale relaties bij de Universiteit Leiden – is het lastig voor dit soort bedrijven om de westerse markt te betreden. ‘Kijk maar naar Huawei; die zit nu in zwaar weer. Dat komt omdat het bedrijf aan de leiband loopt van de Chinese politiek. In China hebben bedrijven veel meer een politieke lading. En zij moeten tevens informatie inwinnen voor de overheid; wij noemen dat hier spionage. De relatie tussen bedrijven en de staat maakt het voor Chinese techbedrijven lastig om vaste voet aan de grond te krijgen in het Westen. Hetzelfde geldt ook voor zoekmachines,’ legt De Wijk uit.

Golden Shield

De beperkte afzetmarkt is ook te merken aan Baidu’s gebruikscijfers. Ondanks dat het meer zoekopdrachten verwerkt dan Bing, DuckDuckGo, Yahoo! en Yandex bij elkaar, zijn er voornamelijk weinig niet-Chinese gebruikers. Het totale wereldwijde marktaandeel is slechts 12 procent, tegenover Google’s 74 procent. Vreemd is dit niet. Het bedrijf moet namelijk niet alleen informatie delen met de Chinese overheid, het heeft ook te maken met de censuur die opgelegd wordt door diezelfde overheid.

Sinds eind jaren negentig is het befaamde *Golden Shield Project* van kracht op het gehele Chinese vasteland. Dit project houdt in dat de staat alles uit de kast haalt om haar kwetsbare burgers digitaal te beschermen tegen criminele, kapitalistische en vooral buitenlandse invloeden. Wie al eens in China op vakantie is geweest, heeft wellicht gemerkt dat bijvoorbeeld de website van BBC China onbereikbaar is, Taiwanese media niet beschikbaar zijn en porno-websites geblokkeerd worden. Ook op Baidu.

Great Firewall

Het beruchtste onderdeel van China’s censuurproject is de *Great Firewall*. Dit totaalpakket aan wetgeving, IP- en VPN-blockers en URL-filters moet onder andere inmenging van buitenlandse bedrijven en overheden voorkomen. Onder president Xi Jinping is het censuursysteem alleen maar strenger geworden; hij wil de greep van de Communistische Partij op de Chinese samenleving verder versterken via het web. In Peking schieten daarom de kantoren van contentmoderatiedbedrijven als paddenstoelen uit de grond. Het gevolg is dat websites nóg sneller kunnen worden geblokkeerd.

Xi’s inzet is niet alleen nadelig voor buitenlandse websites. Vooral de Chinezen staan onder strenger toezicht. Neem Neihan Duanzi – een app waarmee gebruikers grappige content kunnen delen. Deze werd vorig jaar zonder pardon uit de lucht gehaald door de overheid vanwege ‘vulgaire content’, tot grote verontwaardiging van haar dertig miljoen gebruikers. Het voorval toont aan dat websites en apps afgesloten worden als ze buiten de controlesfeer van de staat liggen. Bedrijven als Baidu worden er zo weer eens aan herinnerd dat zij overgeleverd zijn aan Peking.

‘Vrij’ spel

Tot nu toe is Baidu meegaand met het censuurbeleid. Critici beweren zelfs dat het bedrijf ervan profiteert. Doordat de meeste westerse concurrenten – zoals Google, Facebook, Netflix en Twitter – niet zijn toegestaan, hebben hun Chinese tegenhangers vrij spel gekregen. En zo kan de staat, via bedrijven als Tencent (WeChat) en Baidu, het censuurbeleid blijven aanscherpen. Niet verwonderlijk dat mensenrechtenorganisaties zich zorgen maken over de rol van deze techgiganten in de vrijheidsbeperking van de Chinese burger.

In 2017 organiseerde de Cyberspace

‘In Peking schieten de kantoren van contentmoderatiedbedrijven als paddenstoelen uit de grond’

Administration of China (CAC) nog een grootschalige ‘opruimactie’. Tencent en Baidu werden op hun vingers getikt. De platformen zouden te veel informatie bevatten die niet ‘de correcte politieke en morele norm’ hanteert, aldus de CAC. Denk hierbij aan kritische opiniestukken over leden van de Communistische Partij of een niet-socialistische visie op de Chinese geschiedenis. Zonder tegenstribbelen verwijderden de techbedrijven deze informatie van hun platformen.

Huis-tuin-en-keuken-zoekopdrachten

De censuurmaatregelen komen Baidu’s zoekresultaten uiteraard niet ten goede. Neem bijvoorbeeld de Tiananmen-protesten in 1989; hier vind je geen betrouwbare informatie over. Volgens westerse zoekspecialisten schiet Baidu ook tekort bij het zoeken naar academische informatie; de resultaten zouden bomvol onbetrouwbare bronnen zitten. Voor je huis-tuin-en-keuken-zoekopdrachten lijkt Baidu in eerste instantie veel op Google. Lokale resultaten, op basis van je GPS, komen ook bij Baidu hoger in de lijst bijvoorbeeld. Toch is er begin dit jaar veel te doen geweest over de kwaliteit van de zoekresultaten. De Chinees-Amerikaanse journalist Fang Kecheng beklagde zich in januari op zijn WeChat-account: ‘[Baidu] wil alleen nog maar een marketingplatform zijn, dat gebruikers van de zoekmachine in wil zetten als verkeer naar haar eigen diensten.’ Fangs zorgen werden gedeeld; 100.000 keer via WeChat zelfs. Baidu beloofde kort erna haar zoekalgoritmen te verbeteren.

Marketingtool

Het was niet de eerste keer dat Baidu’s zoekresultaten in opspraak kwamen. In 2016 werd het bedrijf al gedwongen om de algoritmen van zijn zoekmachine grondig aan te passen. De aanleiding

‘Baidu loopt aan de leiband van de Chinese politiek’

was het overlijden van een 21-jarige Chinese student. Deze kankerpatiënt had via de zoekmachine een alternatieve behandeling gevonden, maar die bleek niet te werken. Hij stierf kort na de behandeling.

De casus zorgde voor ophef in het land; Baidu-gebruikers verweten het bedrijf dat het advertenties toestond die kwakzalverij promoten. De CAC startte daarom een onderzoek naar het advertentiebeleid. Wat bleek? Zo'n 20 tot 30 procent van Baidu's inkomsten waren afkomstig van medische bedrijven. Die konden simpelweg gesponsorde zoekresultaten kopen zonder dat Baidu hun betrouwbaarheid controleerde. Maar de zoekresultaten zijn – zoals Fang nu ook beweert – nog steeds vergeven van gesponsorde content, ondanks de reprimande van de CAC.

Google op de loer

Reuters rapporteerde in januari dat investeerders zich inmiddels ook zorgen maken; Baidu's 'controle over de Chinese zoekmarkt zou ervoor zorgen dat het bedrijf te zelfingenomen is geworden', aldus Reuters. Ook zou het bedrijf gevoelige gebruikersdata, zoals surfgedrag, privégegevens, social media posts en chatberichten, onvoldoende beschermen. Maar klachten hierover lijken aan dovemansoren gericht. Rob de Wijk wijt dit aan het gebrek aan privacywetgeving in China: 'Privacyschending is in het Westen een punt van aandacht; wij proberen dat aan banden te leggen met wet- en regelgeving. In China gebeurt dat niet. Daar worden discussies rondom big data en privacy niet gevoerd.' Veel drijfveren om hun zoekmachine te verbeteren hebben de ontwikkelaars bij Baidu dan ook niet. Het ontbreekt niet alleen aan regelgeving; er is ook een tekort aan concurrentie in China. De Chinese internetgebruiker heeft gewoonweg weinig keuze; er zijn alleen gecensureerde zoekmachines beschik-

'In de VS en Europa groeien de zorgen over de Chinese techbedrijven en hun data-vergaring'

'De zoekresultaten van Baidu zijn nog steeds vergeven van gesponsorde content'

baar. Sommige experts hopen daarom op een herintrede van Google. Ook al zou er enkel een gecensureerde Google komen, het zou Baidu wel op scherp zetten. En dat lijkt hoognodig.

Gebrek aan talent

Het censuurbeleid en het gebrek aan concurrentie zijn niet de enige belemmeringen die innovatie bij Baidu in de weg staan. Een probleem op de lange termijn lijkt een tekort aan techtalent in het land te zijn. In 2018 beweerde *Medium* dat China binnen een aantal jaren met een tekort van liefst vijf miljoen AI-ontwikkelaars kampt. Dit zou onder andere te wijten zijn aan een gebrek aan hoogopgeleide arbeidsmigranten en technische studies. Ter vergelijking: de VS heeft zes keer zoveel AI-opleidingen dan China. Dit is tevens een reden waarom steeds meer Chinese bedrijven een vestiging openen in Silicon Valley; hiermee proberen ze een plek te veroveren in de westerse strijd om kennis en talent.

De voorzitter van Baidu's bestuur – Zhang Yaqin – zei vorig jaar in een interview met de Amerikaanse zender *CNBC* dat hij zich zorgen maakt over het heersende 'anti-China-sentiment' in de techsector. Hij hoopt juist op open grenzen tussen de VS en China als het gaat om het uitwisselen van technologie en personeel. Omdat dit onwaarschijnlijk lijkt in het huidige politieke klimaat, heeft Zhang aangekondigd dat Baidu dan maar zelf het heft in handen neemt; het bedrijf gaat de komende jaren 100.000 mensen opleiden op het gebied van AI. Op die manier hoopt Zhang 'de R&D-capaciteiten van [China] bedrijven verder te vergroten'.

Wereldleider

Ondanks het aankomende tekort aan talent loopt China volgens Rob de Wijk nu al voorop op het gebied van AI, mede door Baidu. 'Die ontwik-

kelingen gaan sneller dan we denken. Door het gebrek aan privacywetgevingen kunnen ze in China veel meer data verzamelen dan in het Westen.' Deze data is weer een belangrijke voedingsbron voor kunstmatige intelligentie. De Wijk is ervan overtuigd dat deze voorsprong er mede voor gaat zorgen dat China de leider van de nieuwe wereldorde wordt: 'Als dit tempo wordt doorgezet, zijn zij tussen 2025 en 2035 wereldleider. Dat gaat ze gewoon lukken.'

In 2000 beweerde Bill Clinton nog dat China onmogelijk het internet zou kunnen beteugelen. Hij was er zelfs van overtuigd dat het land door het web een democratie zou worden. 'Hartstikke naïef,' zegt De Wijk. Hij is ervan overtuigd dat Peking ook in de toekomst grip wil blijven houden op Baidu en de rest van het internet.

Onnodige zorgen

Inmiddels zijn de Chinezen niet meer de enigen die vrezen voor buitenlandse beïnvloeding via het internet. In de VS en Europa groeien de zorgen over de Chinese techbedrijven en hun datavergaring. Kijk maar naar de krantenkoppen over het *social credit system*. Toen de Chinese staat aankondigde haar burgers te gaan *ranken* op basis van (online) gedrag, groeide in het Westen het wantrouwen richting bedrijven als Baidu. Zij zijn namelijk belangrijke datavervaarders voor dit nieuwe systeem. Gaan de Chinezen ook onze data massaal opslaan als we zoeken via Baidu of andere Chinese producten gebruiken? Vooralsnog hoeven we ons in ieder geval weinig zorgen te maken dat Baidu onze zoekmachinemarkt (en data) overneemt. Die westerse gebruikers weet het bedrijf nog niet te bereiken. Zelfs De Wijk maakt zich niet druk: 'Zolang wij democratisch blijven, gaat Baidu de westerse markt niet veroveren.'

Ontsnappen in de bibliotheek

Bibliotheken spelen een belangrijke rol in het onderwijzen van digitale en informatievaardigheden. Om studenten deze vaardigheden bij te brengen zetten ze in op een nieuwe, speelse scholingsvorm: de escape room.

Foto: Sylvia Moes-Pindak (Vrije Universiteit Amsterdam)

In 2008 werd het escapespel bedacht in Japan. Door het oplossen van puzzels proberen deelnemers binnen zestig minuten uit afgesloten ruimtes te ontsnappen. Via Azië verspreidde dit concept zich snel en ook vond het, als onderdeel van de recreatiemarkt, zijn weg naar de Verenigde Staten en Europa.

Wereldwijd zijn er inmiddels meer dan tienduizend escape rooms. En daar blijft het niet bij. Ook worden er televisieshows aan gewijd, zoals *The Big Escape*, bestaat er een heus Nederlands escape room-festival en volgt in mei de tweede editie van *Up the Game*, een conferentie over dit onderwerp. Bovendien is het concept geland bij de bibliotheken.

Interactief spel

Een escape room (ook wel *escape game* of ontsnappingskamer genoemd) is een interactief spel waarbij een groep mensen wordt opgesloten in een ruimte. Door te zoeken naar sleutels, codes en

aanwijzingen kunnen de spelers een of meerdere kamers verlaten. Met het oplossen van de puzzels en raadsels zijn ze minstens een uur zoet.

Vaak hebben escape rooms een thema, zoals een detective, een misdaadverhaal of een horrorstory. De deelnemers kunnen zich wanen in een kluis, een bank of een gevangenis.

De spelregels

Bepaalde vaardigheden zijn onontbeerlijk om uit de afgesloten ruimte te ontsnappen. Denk bijvoorbeeld aan samenwerken, zoeken naar informatie en kritisch denken. En laten dat nu net competenties zijn die een belangrijke rol in het onderwijs spelen. Ook bibliotheken houden zich bezig met het onderwijzen van deze zogeheten *21st century skills*, zoals digitale en informatievaardigheden, maar ook *computational thinking*. Dat laatste heeft betrekking op het combineren van creativiteit en het denken als een computer om alle-

daagse problemen op te lossen. Een escape room is ideaal om dit te doceren.

Educatieve escape room

Reguliere escape rooms zijn vaak fraai vormgegeven en hebben een aansprekend thema. De deelnemers willen vooral een leuke ervaring opdoen. Bij *educatieve* escape rooms komt daar nog een element bij: lesstof. Als eerste in Nederland opende Bibliotheek Eemland in Amersfoort vorig jaar zo'n ruimte. Leerlingen dienen binnen één uur te ontsnappen door woorden goed te spellen en een stukje programmeercode te schrijven.

Deze escape room sluit aan bij de doorlopende leerlijn van *21st century skills*. Niet verwonderlijk dus dat de Bibliotheek Eemland een innovatiesubsidie van de Koninklijke Bibliotheek ontving om de escape room aan te passen, zodat ook bibliothecarissen hier inspiratie kunnen opdoen en er zelf een kunnen opzetten.

Verder heeft de openbare bibliotheek

Stefan Jongen

Redacteur van IP
en Specialist
Scientific Information
bij Maastricht
University Library

Library Escape Room van de Vrije Universiteit in Amsterdam

Tips om zelf een educatieve escape room te ontwerpen

- Bedenk welke leerdoelen je met de escape room wilt bereiken
- Denk na over bepaalde vaardigheden die je wilt benadrukken tijdens het spelen, zoals informatievaardigheden, *computational thinking* of mediawijsheid
- Maak gebruik van open leermiddelen, zoals de website bit.ly/DanielBennett en de *sandbox* van de ACRL: sandbox.acrl.org/library-collection/information-literacy-escape-room
- Bedenk een aansprekend thema, zodat de spelers zin hebben om het spel te spelen
- Denk na over een bepaalde manier van toetsing, zoals een terugkoppeling met de groep over hoe de samenwerking ging
- En vergeet vooral de veiligheidsaspecten niet, zoals brandveiligheid.

verbeterpunten aan. De bedenkers van deze escape room maakten gebruik van het informatievaardighedenkader van de Association of College & Research Libraries (ACRL). Dit raamwerk ondersteunt het hoger onderwijs bij de inrichting van het informatievaardighedenonderwijs.

Open leermiddel

In de universiteitsbibliotheek in Rochester, New York, kunnen bezoekers *De verdwijning van Daniel Bennett* spelen. Centraal staat de voorzitter van een studentenraad die worstelt met een ethisch dilemma: moet hij beveiligingssoftware op alle denkbeeldige digitale apparaten installeren om het cyberpesten te beteugelen? Uiteindelijk kan hij geen keuze maken en laat hij de beslissing over aan de escape room-spelers.

Bibliothecarissen hebben deze ontsnappingskamer samen met spelontwikkelaars ontwikkeld. Eerst werd een typische ontsnappingskamer met raadsels, aanwijzingen en hints ontworpen. Daarna werden onderdelen van raamwerken van informatievaardigheden toegevoegd: dat van de ACRL en de American Association of School Librarians (AASL). De ontwerpers hebben het concept beschikbaar gesteld als open leermiddel.

Als concept sluit deze educatieve escape room goed aan bij de belevingswereld van scholieren en studenten. Al onderzoekend actief aan de slag om te ontsnappen uit de les in de bibliotheek – op deze manier mag dat.

<

mere de zogeheten *Hackerroom*. Deze ‘kamer’ is bedoeld om digitale geletterdheid te ontwikkelen: de combinatie van informatievaardigheden, *computational thinking* en mediawijsheid. Er werkte zelfs een thrillerschrijfster aan mee om de verhaallijn extra spannend te maken. Al spelend leren de deelnemers programmeren, want alleen door het gebruik van programmeercodes kunnen ze ontsnappen. En ter voorbereiding staan er online modules klaar. Zo leren de deelnemers bijvoorbeeld iets over binaire code en HTML.

Ook voor universitair onderwijs

Escape rooms kunnen eveneens worden ingezet in het universitair onderwijs, al zijn er vooralsnog weinig universiteitsbibliotheeken die ze aanbieden. Wel kun je ervoor terecht bij de Vrije Universiteit (VU) in Amsterdam, waar studenten in groepen van vijf de *Library Escape Room* kunnen spelen tijdens de introductieweek. Om de casus op te lossen

‘Vaardigheden zoals zoeken naar informatie en kritisch denken zijn onontbeerlijk om uit de afgesloten ruimte te ontsnappen’

kruipen ze in de huid van een onderzoeker en een factchecker. En het mooie is dat ze ondertussen ook nog eens kennismaken met de universiteitsbibliotheek. Deze versie van een escape room hebben de bibliotheekmedewerkers zelf bedacht. Het resultaat is niet alleen een leuk spel, ook biedt het een nieuwe manier van onderwijs geven. De studenten moeten spelenderwijs feiten checken, kritisch denken en niet alle informatie voor waar aannemen.

Over de grens

Ook in het buitenland hebben educatieve escape rooms hun deuren geopend. Neem bijvoorbeeld de universiteitsbibliotheek van de Universiteit van Californië, waar eerstejaarsstudenten een escape room binnenstappen in de rol van onderzoeker. Studenten zoeken in de bibliotheekcatalogus een aantal boeken op, leggen uit hoe een algemeen wetenschappelijk artikel eruitziet, bekijken een Wikipedia-pagina en geven

Maaïke Verberk: 'DEN heeft het afgelopen jaar stappen gezet'

Sinds 1 februari 2018 werkt Maaïke Verberk als directeur van DEN Kennisinstituut Cultuur & Digitalisering. In een interview vertelt zij over de andere invulling van DEN's taak richting de kunstensector. 'OCW ondersteunt onze gedachte dat de kansen van digitalisering breder zijn dan alleen archivering.'

Ronald de Nijs
Eindredacteur van IP

'De combinatie podium-kunstensector en innovatieve mogelijkheden van digitalisering in de werkprocessen ligt niet voor de hand'

Wat meteen opvalt is de plek van haar werkkamer. In tegenstelling tot haar voorganger, Marco de Niet, heeft Maaïke Verberk gekozen voor een centraler gelegen plaats op de verdieping waar DEN huist. 'Hier ben ik voor iedereen goed zichtbaar. En dat is wel zo handig als je nieuw bent,' zegt Verberk.

Maaïke Verberk studeerde Bedrijfskunde aan de Rijksuniversiteit Groningen, en ontdekte na een paar jaar dat een managementfunctie in de cultuursector haar aantrok. Daarom besloot ze tevens de studie Kunst en Kunstbeleid (de voorloper van Kunsten, Cultuur en Media) te gaan doen. 'Vakken als kunstgeschiedenis en theaterwetenschap waren voor mij een feestje.' Na het afronden van beide studies vervulde ze verschillende beleidsfuncties bij de lokale en provinciale overheid. Vervolgens trok ze 'het veld' in en ging als manager aan de slag bij diverse kunstinstellingen. Voor haar komst bij DEN werkte ze als zakelijk leider van Toneelgroep Amsterdam. 'Toen duidelijk werd dat de fusie van Toneelgroep Amsterdam en de Stadsschouwburg Amsterdam voor mijn rol niet zo gunstig zou zijn, ben ik om me heen gaan kijken.'

Kende je DEN toen je ging solliciteren?

'Voor mijn sollicitatie had ik nog niet eerder van DEN gehoord. Maar toen

‘Doordat we uitvoerende taken aan het NDE konden overlaten, kregen we meer ruimte om de aandacht te focussen op de kunstensector’

ik me erin ging verdiepen, vond ik de opdracht van DEN, namelijk het verbinden van de mogelijkheden van digitalisering en de kunsten, meteen interessant. Mijn ervaring bij het internationale *Art&Technology festival STRP* komt ook van pas. Ik weet dat de combinatie “podiumkunstensector en innovatieve mogelijkheden van digitalisering in de werkprocessen” niet voor de hand ligt. Jonge kunstenaars werken eerder met *open source*-middelen en stellen het eindresultaat onder *creative commons* en dus vrijelijk beschikbaar. Maar grotere theatergezelschappen bijvoorbeeld zijn vaak nog niet zover.’

Jouw achtergrond kwam goed van pas?

‘Ik heb een groot netwerk in de kunstensector en ik denk dat het ons heeft geholpen om het afgelopen jaar stappen te zetten.’

Voordat we op die stappen overgaan – kun je de opdracht van DEN vanuit het ministerie van OCW toelichten?

‘De meeste mensen kennen DEN uit de tijd dat we ons uitsluitend richten op de erfgoedsector. In een periode van circa vijftien jaar hebben we op het gebied van digitalisering samen belangrijke stappen gezet, vooral op het gebied van beheer en behoud, want dat was urgent in de sector. Toen ik bij DEN kwam, had het Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE) inmiddels vorm gekregen

– en dat betekende dat we uitvoerende taken zoals de doorontwikkeling van de DERA (Digitale Erfgoed Referentie Architectuur) of standaarden aan het NDE konden overlaten. Dat gaf ons meer ruimte om de aandacht te focussen op de kunstensector, die we sinds 2017 in opdracht van OCW ook bedienen. We hebben het afgelopen jaar de behoeftes in de sector verkend en gekoppeld aan de heersende doelstellingen en dynamiek. Maar ook: wat is het kennisniveau op digitaal gebied? Anders gezegd: weten de mensen in de traditionelere kunstensector wat er te koop is op het gebied van digitale toepassingen, zoals *cloud-based* samenwerkingsmogelijkheden?

Wat maakte deze verkenning duidelijk?

‘De kennis, tools, standaarden en richtlijnen die ontwikkeld zijn voor de erfgoedsector, zijn niet zomaar bruikbaar in de kunstensector. Simpelweg omdat de instellingen nauwelijks geordende archieven of collecties hebben. Een theatergezelschap bijvoorbeeld kijkt na de première van productie A meteen naar de volgende – en soms lopen er zelfs twee producties tegelijk. Doordat een kunstenaar of een kunstinstelling vooral bezig is kunst te maken, is de urgentie om digitalisering te omarmen veel minder groot dan bij de erfgoedsector.’

Betekende dit dat jullie die taak op een andere manier moeten aanvliegen?

‘Absoluut. Onze oorspronkelijke opdracht van OCW was: denk ook na over het erfgoed in de kunstensector, in analogie zoals we dat gedaan hebben voor het erfgoed. Aangezien kunstinstellingen nauwelijks materiaal hebben, kiezen we een andere manier om hen te wijzen op bijvoorbeeld de voordelen van open data en op de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed van het NDE.’

Wat is jullie nieuwe aanpak?

‘We laten de kunstensector kennismaken met de kansen en mogelijkheden van digitalisering, en dan veel breder dan archivering alleen. We willen kunstinstellingen inspireren tot het gebruik van digitale toepassingen die ze

kunnen integreren in hun werkpraktijk, waardoor het digitale archief van de toekomst zich vanzelf vormt zonder dat ze daar nog aan moeten beginnen als een project gereed is. In de archiefsector heet dat *archiving by design*, en we kijken nu of dat ook in de kunstensector kan werken.’

‘Digitale mogelijkheden stellen kunstinstellingen bijvoorbeeld in staat om hun educatietaak op een andere manier in te vullen, evenals hun taak op het gebied van talentontwikkeling en publieksbereik. Dat geldt overigens ook voor de erfgoedsector; kennisontwikkeling op dit terrein is ook voor hen waardevol.’

Met deze invulling hebben jullie je opdracht van OCW verbreed?

‘Als je ontdekt dat je taakinfilling niet een op een in een andere sector is toe te passen, dan heb je een plan B nodig. Dat heeft het ministerie van OCW ook ingezien en men ondersteunt onze gedachte dat de kansen van digitalisering breder zijn dan alleen archivering, zowel voor de erfgoed- als de kunstensector.’

Ondertussen waren jullie benieuwd welke innovatieve toepassingen sectorbreed of voor verschillende instellingen gebruikt kunnen worden?

‘Ja, denk bijvoorbeeld aan manieren om als theatergezelschap “live te collectioneren”. Neem een repetitie: welke gesprekken tussen de scenograaf, de regisseur en de dramaturg leg je vast? Zo’n dialoog zegt immers iets over hun artistieke keuzes en over de totstandkoming van een voorstelling.’

Is dat ook meteen het verschil tussen de erfgoed- en de kunstensector?

‘In de kunstensector kun je de processen vastleggen en niet alleen objecten. Dat laatste is meer het uitgangspunt bij de erfgoedsector geweest. Kunstinstellingen hebben als maatschappelijke taak het maken van kunst. Doordat die taak verschilt van erfgoedinstellingen, hebben ze ook een andere bewaarmentaliteit. De term “erfgoed” is misschien ook wat te abstract voor de kunsten en theatergezelschappen. Maar gebruik je de term “erfenis”, dan zal een maker dat wel interessant vinden: wat laten ze na?’

‘De urgentie om digitalisering te omarmen is bij kunstinstellingen veel minder groot’

En erfgoedinstellingen bewaren juist de ‘erfenis’ van anderen?

‘Precies.’

Je vertelde al dat het NDE de uitvoering van de Nationale Strategie ter hand neemt. Waarin bedienen jullie de erfgoedinstellingen?

‘Aanvullend aan het NDE richten we ons op het gebied van deskundigheidsbevordering voornamelijk op het strategische niveau. Zo gaan we door met onze management development programma’s die we op maat aanbieden. Op die manier kan een directeur bijvoorbeeld een organisatiebrede digitale visie en strategie, innovatietechnieken, de netwerkstructuur et cetera meer fundamenteel geven. En zoals eerder gezegd ontwikkelt DEN kennis over digitale mogelijkheden op het gebied van bijvoorbeeld educatie en publieksbereik.’

Wat kan de kunstensector leren van de erfgoedsector?

‘Iets over de technische infrastructuur. Die is van nature al in de erfgoedsector aanwezig omdat organisaties een collectiebeheersysteem hebben en omdat er informatiespecialisten werken. Denk verder aan principes als linked open data en het feit dat als je digitale collecties verbindt, je ze ook “verrijkt” – dat zijn dingen waarmee we samen met de kunstensector aan de slag kunnen.’

Marco de Niet, je voorganger bij DEN, vond dat kunstinstellingen geen verkapte erfgoedinstellingen moeten worden.

‘Ik deel die gedachte. Ik denk dat het weinig efficiënt is als elke kunstinstelling haar eigen e-depot gaat ontwikkelen. Dus moet de sector slim samenwerken. Zo is het collectieve museumplatform ARTtube, dat inmiddels meer dan 1500 video’s en blogs telt, nu in gesprek met Beeld en Geluid. Bij die laatste zit immers de expertise om dit materiaal te bewaren en toegankelijk te houden.’

Eind vorig jaar hebben jullie 210.000 euro beschikbaar gesteld voor ideeën over de innovatieve inzet van digitale toepassingen in de kunstensector?

‘Ja, ongeveer een derde van dat bedrag kwam uit ons eigen budget, de rest

‘Het is weinig efficiënt als elke kunstinstelling haar eigen e-depot gaat ontwikkelen’

kaar kunnen aangaan. Met zoiets als Google Docs gekoppeld aan de projectmanagement-applicatie Basecamp kun je daar al een begin mee maken.'

Welke thema's zagen jullie vaak terugkomen?

'Denk aan onderwerpen als storytelling, live collectioneren en het op elkaar laten aansluiten van vraag en aanbod. Wat bij dat laatste opviel, was dat veel aanvragers artificial intelligence als de heilige graal zagen. Dat klinkt natuurlijk makkelijker dan het is, maar die gedachte leeft dus in de sector, en dat is voor ons leerzaam.'

Welke drie winnaars vielen in de prijzen?

'Het Van Abbemuseum en de blinde ontwerper Simon Dogger hebben het idee om een mobiele telefoon als instrument te laten fungeren voor blinden of slechtzienden om onafhankelijk door een museum of expositie te lopen. Verder gaat het Utrechtse Impakt Festival onderzoeken hoe de actieve betrokkenheid van kunstenaar of artiest en van publiek bij een eenmalige live gebeurtenis kan worden verlengd over een langere tijdspanne. En tot slot willen Productiehuis Feikes Huis, theaterproducent Likeminds en de R&D-tak Beamlab, meerdere "labs" organiseren waar podiumkunstenaars de kans krijgen om te experimenteren met nieuwe audiovisuele technologie.'

Terug naar de werkvloer. Je zit nu een jaar bij DEN. Wat heeft je verrast?

'Daar kan ik kort over zijn: de erfgoedsector an sich, want daar was ik nog niet eerder zo diep ingedoken. Er waren voor mij zo'n veertig kennismakingsafspraken gepland. Tijdens die gesprekken heb ik gepassioneerde en deskundige mensen ontmoet – een fijne aanvulling op het netwerk dat ik al had. Wat

ik ook mooi vind zijn de principes van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed. Een daarvan is bijvoorbeeld dat een instelling verantwoordelijk is voor haar eigen collectie of, zoals dat heet, voor het "collectioneren bij de bron". Dat is voor kunstinstituten waardevol.'

Zijn er nog meer opvallende zaken?

'In vergelijking met het buitenland is Nederland ver in het digitaliseren van erfgoedcollecties, en dat geldt langzaam maar zeker ook voor het digitaal verbinden van de digitale collecties. Dit is te danken aan die mooie paraplu waaronder alles samenvalt: de eerdergenoemde Nationale Strategie Digitaal Erfgoed en het NDE dat dit mede stimuleert. Tegelijkertijd zie ik dat andere landen weer verder zijn met vragen als: wat doe je met digitale toepassingen op het gebied van educatie en maatschappelijke vraagstukken? En hoe zit het met je online publieksbereik? Verschillende musea in Groot-Brittannië hebben een *head of digital media*: een persoon die vooral bezig is om het publiek op velerlei wijze digitaal te betrekken. Dus niet alleen via een website of een nieuwsbrief, maar ook door de inzet van bijvoorbeeld virtual reality of interessante combinaties van offline en online. In Nederland ben ik nog niet veel van dit soort functies tegengekomen.'

Tot slot, over hoeveel jaar heeft de kunstensector de digitale ontwikkelingen volgens jou omarmd?

'Dat is een lastige vraag. Het stelt mij gerust dat mensen in mijn omgeving tegen mij zeggen dat de erfgoedsector ook pas na een jaar of twaalf echte, gezamenlijke vorderingen heeft gemaakt op het gebied van digitalisering. We moeten nu vooral voorkomen dat in de kunstensector iedereen z'n eigen wiel gaat uitvinden. Het zou mooi zijn als we daarbij een verbindende factor kunnen zijn. Maar een soort van tijdspad? Als we over zo'n twaalf jaar met de kunstensector net zover zijn als de erfgoedsector nu is na zo'n twaalf jaar, dan zou dat fantastisch zijn. Dan hoeven we ook niet meer te spreken van erfgoed en kunsten als je het over digitalisering hebt. Dan kun je veel eerder spreken van "de cultuursector".'

werd op tafel gelegd door OCW. Het feit dat OCW ons hierin gesteund heeft, laat zien dat ze onze nieuwe aanpak onderschrijven. Elk idee maakte kans op een bedrag van 70.000 euro.'

Met deze open call voor pioniersprojecten wilden jullie samen met de kunstensector een basis leggen voor digitalisering in deze sector. Wat heeft deze call opgeleverd?

'Op deze manier konden we DEN bekendheid geven in de kunstensector. Daarnaast hoopten we erachter te komen wat in deze sector het kennisniveau op het gebied van digitale toepassingen is.'

Kun je iets zeggen over dat kennisniveau?

'Duidelijk is geworden dat de kunstensector nog niet goed bekend is met alle digitale mogelijkheden. Onze vakjury kreeg verschillende ideeën voorgelegd waarvan ze wisten: die plannen kunnen de inzenders nu al realiseren. Veel kunstenaars willen bijvoorbeeld graag een plek waar ze hun werk digitaal kunnen delen en waarin ze het gesprek met el-

'Andere landen zijn verder met digitale toepassingen op het gebied van educatie en maatschappelijke vraagstukken'

Naar een basisopleiding voor informatie professionals

In 2017 verscheen in opdracht van VVBAD en KNVI een onderzoeksrapport van de bureaus Kasperkovitz en Dialogic (zie www.vvbad.be/infonoden en IP 2017-6). Het belangrijkste resultaat was dat er in Vlaanderen en Nederland enerzijds behoefte bestaat aan een brede basisopleiding voor informatieprofessionals. Anderzijds is er zeker ook vraag naar modules die inspelen op specifieke ontwikkelingen in de sector en die gebruikt kunnen worden als bijscholing voor mensen die al in de praktijk werken.

Uit onderzoek in opdracht van de beroepsverenigingen KNVI en VVBAD in 2017 bleek dat er in Nederland en Vlaanderen, naast de bestaande cursussen en opleidingen, behoefte bestaat aan een brede basisopleiding voor informatieprofessionals binnen het hoger onderwijs. In een vervolgproject inventariseerde Floriske van Gennip het aanbod aan opleidingen en cursussen in beide landen. De belangrijkste bevindingen op een rij.

Het rapport Onderzoek Opleidingsmodules Informatievak door Floriske van Gennip is als pdf te downloaden van www.vvbad.be/opleidingsmodules. Deze bijdrage is een ingekorte en bewerkte versie van een artikel dat recent verscheen in het tijdschrift META, nummer 2019/2.

Vervolg

De VVBAD-KNVI-stuurgroep besliste in de loop van 2018 om werk te maken van een vervolgonderzoek. Uitgangspunt was de eerste aanbeveling van de onderzoekers: nagaan of er een curriculum samengesteld kan worden met modules uit de bestaande opleidingen in Vlaanderen, Nederland en eventueel daarbuiten. Daarnaast moest onderzocht worden welke modules ontbreken en of deze ontwikkeld kunnen worden. De modules zouden in eerste instantie aangeboden kunnen worden als bijscholing, en zouden daarnaast het fundament kunnen vormen van een grensoverschrijdende basisopleiding tot informatieprofessional. (Een artikel over de tussentijdse resultaten voor de

Floriske van Gennip

werkte van augustus 2018 tot januari 2019 bij de VVBAD in Antwerpen-Berchem en is momenteel op zoek naar een nieuwe uitdaging binnen de erfgoedsector.

Bruno Vermeeren

is beleidsmedewerker bij de Vlaamse beroepsvereniging VVBAD.

vol- en deeltijdopleidingen verscheen in IP 2018-8.)

Databank en competentieboom

Gegevens over opleidingen, modules daarbinnen en afzonderlijke (ook commercieel aangeboden) cursussen werden door Floriske van Gennip verzameld en in een databank opgenomen. Meer dan 300 modules uit 90 verschillende opleidingen, georganiseerd door 50 verschillende instellingen in binnen- en buitenland, werden beschreven.

Om een duidelijke link te kunnen leggen tussen de nodige competenties voor informatieprofessionals en opleidingen en modules binnen het huidige onderwijsaanbod, is een systematisch overzicht van die competenties nodig. Het onderzoek uit 2017 presenteerde een honderdtal benodigde en nog ontbrekende competenties in een algemeen, ongestructureerd overzicht van kennis en vaardigheden voor toekomstige informatieprofessionals. Tijdens het vervolgproject werden deze in Antwerpen in een workshop met expertvakgenoten ingepast in een boomstructuur.

Wortels, stam en takken

Veel competenties werden in de gemeenschappelijke wortels en stam van de competentieboom ondergebracht. Het stimuleren van kennisdelen, klantgerichtheid, samenwerking en interdisciplinair werken horen volgens de deelnemers als basisvaardigheden thuis in het wortelstelsel. Algemene competenties rond management, marketing, communicatie en publieksbereik, didactiek, informatie- en onderzoeksvaardigheden, juridische kennis en een breed maatschappelijk bewustzijn kregen een plek in de stam, samen met clusters rond collectievorming, behoud en beheer van digitale en fysieke collecties, catalografie en metadatering, kennis van ICT en informatiesystemen en van nieuwe media. De takken werden gevormd door specialistische clusters zoals digitalisering, datamodellering en data-analyse, veranderingsmanagement, gebouw en inrichting, research data management, linked open data, open science, enzovoort.

‘Een gemeenschappelijke basisopleiding Informatiebeheer kan een bijdrage leveren aan een veranderende beeldvorming van het beroep’

Gesprekken

In het project werden gesprekken gevoerd met opleidingsverantwoordelijken en docenten van bestaande bibliotheek- en archiefopleidingen en met afgevaardigden van opleidingen met duidelijke raakvlakken met de sector. De gesprekspartners plaatsten een aantal interessante kanttekeningen. Zo twijfelen sommige, met name Nederlandse, opleidingen of er vanuit de studenten voldoende interesse is voor een nieuwe opleiding tot informatieprofessional, mede gezien het dalende aantal inschrijvingen waarmee zij zich geconfronteerd zien. Bovendien onderschat volgens de gesprekspartners het bedrijfsleven de meerwaarde van informatieprofessionals, waardoor duidelijke kansen op de arbeidsmarkt ontbreken. Deze zorgen lijken vooral te leven bij de bacheloropleidingen aan de hogescholen en minder bij de masteropleidingen aan de universiteiten.

Vanuit de opleidingen is er bovendien weinig animo voor het idee om modules uit bestaande opleidingen als bijscholing aan te bieden, laat staan om losse modules van verschillende opleidingen samen te voegen tot een internationale basisopleiding. Zij menen dat het ‘knippen en plakken’ van modules de opbouw en de samenhang van de opleiding inhoudelijk ondermijnt. Competenties worden tijdens een opleidingstraject immers zowel in de breedte als in de diepte ontwikkeld. Volgens de stuurgroep van het onderzoek zijn er al met al voldoende argumenten om te kunnen stellen dat een opleiding voor het informatievak zeker noodzakelijk is én rendabel kan zijn. Niettemin blijven er inspanningen nodig om de arbeidsmarkt van de meerwaarde van informatiespecialisten te doordringen.

Blauwdruk

Al met al komt naar voren dat, mits er voldoende respect is voor de eigenheid van de verschillende disciplines, één gemeenschappelijke basisopleiding een logische ontwikkeling zou zijn. De nieuwe graduaatsopleiding Informatiebeheer aan de Artevelde- en de Erasmus Hogeschool vormt in die zin een interessante casus. Het samenbrengen

van de bibliotheek- en de archiefsector binnen een gemeenschappelijke basisopleiding Informatiebeheer op niveau vijf van het European Qualifications Framework (EQF; zie tinyurl.com/yche6xu) zou een bijdrage kunnen leveren aan een veranderende beeldvorming van het beroep. Met het oog op een brede basisopleiding tot informatieprofessional op EQF-niveau zes (Nederlandse hbo-opleidingen) of zeven (Nederland: universiteiten) kunnen ook lessen geleerd worden over hoe zo’n opleiding het best in de markt wordt gezet.

Er moet dus vanuit de sector werk gemaakt worden van een blauwdruk voor het ideale curriculum, waarin duidelijk beschreven wordt welke kennis en vaardigheden daarin zeker niet mogen ontbreken. Ook lijkt het raadzaam om daarbij duidelijk aan te geven op welk niveau deze opleiding zich best situeert.

Praktische haalbaarheid

Door de stuurgroep en de gesprekspartners werd tot slot een reeks vragen geformuleerd met betrekking tot de financiering en de organisatie van een gezamenlijke Nederlands-Vlaamse IP-opleiding. Zijn verschillende instellingen bereid om samen te werken? Hoe zit het met bijvoorbeeld de affiliatie van de docenten en de uitwisseling van studentengegevens? Hoe zit het met collegegeld binnen een internationale opleiding? Bieden Europese programma’s zoals Erasmus+ of Erasmus Mundus een kader om deze opleiding (projectmatig) te ontwikkelen of uit te testen? Zou samenwerking met Britse universiteiten nog een optie zijn?

Allereerst zal nu het organisatorische en financiële kader moeten worden uitgetekend waarin deze opleiding kan functioneren. Daarbij zal rekening gehouden moeten worden met de belangen van de instellingen, de docenten en de (toekomstige) studenten. Als er inderdaad gestreefd wordt naar een internationale opleiding, verdient het aanbeveling om na te gaan welke antwoorden bestaande internationale opleidingen gevonden hebben op deze vragen. Kortom: genoeg werk aan de winkel voor de stuurgroep. <

Bron: Archief
Bibliotheek Deventer

Corrie van Ommen en Betty de Gaaij voor het noodfiliaal in de oude Jaminwinkel, gevestigd in de Lange Bisschopsstraat te Deventer

Hoe twee jongedames een bibliotheek begonnen in een Jamin-winkel

Foto: Ben Kleynje

Mark Deckers
Strategisch adviseur
bij Rijnbrink

(Bibliotheek), waardoor we al de meemens zou worden.
 We hopen en verwachten dat vrijdijg niet meer gepend.

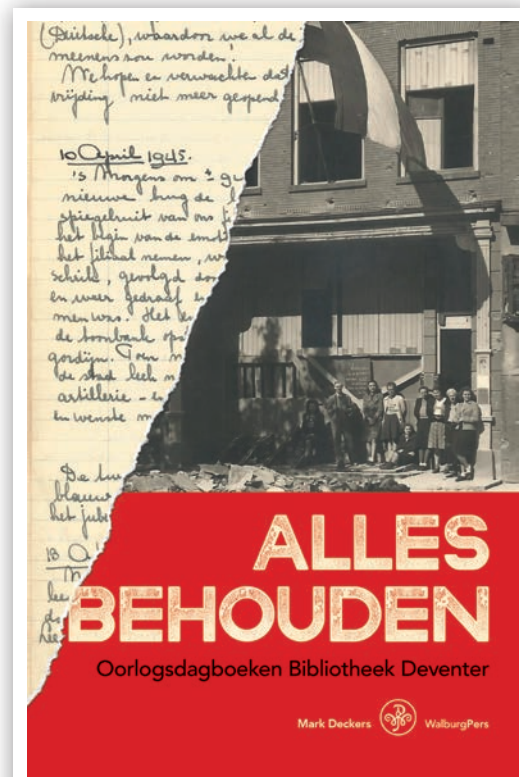
10 April 1945.
 's Morgens om 2 gu
 nieuwe hng de
 spiegelruit van ons
 het begin van de ernst
 het jilbaal nemen, w
 schild, gevolgd dor
 en weer gedraaf en
 men was. Het is
 de bombank op
 gordijn. Toen m
 de stad leek m
 artillerie - en
 en wensde m

De luv
 blaues
 het juke

18 Q
 In

lee
 de
 alle

Begin april
 brengt Mark
 Deckers zijn boek
Alles behouden;
 Oorlogsdagboeken
 van de Bibliotheek
 Deventer uit. Als voor-
 publicatie een selectie
 van dagboekfragmenten,
 bijgehouden door twee
 bibliotheekassistenten-
 in-opleiding.

Mark Deckers | *Alles behouden: Oorlogsdagboeken van de Bibliotheek Deventer* | Zutphen: Walburg Pers | → 2019 | ISBN 9789462493742 | € 12,50

Daar staan ze: het personeel van de Openbare Leeszaal en Bibliotheek in Deventer (zie foto volgende pagina). Het is april 1945 en de oorlog is voorbij. Allen hebben ze bange maanden achter de rug. Bombardementen, beschietingen en een tekort aan bijna alles. Maar nu schijnt het voorjaarszonnetje en de vlag hangt uit. Het puin van de oorlog ligt nog voor de deur. Wie verder kijkt naar de foto ziet dat er geen glas meer in de ramen zit. Alleen nog houten vensters. Er zitten kogelgaten in de muur. En er staat een schoolbord achter het personeel. Met een vergrootglas kun je net lezen wat erop staat: 'Verboden boeken werden niet ingeleverd. Alles behouden!' De boeken, die de bezetter uit de collectie wilde hebben en vernietigd moesten worden, had men stiekem bewaard. Het was de kleine verzetsdaad van de leeszaal. Het is een foto van de bibliotheek op de Brink. Een gehavende bibliotheek die tijdens het bombardement van 6 februari

'Verboden boeken werden niet ingeleverd. Alles behouden!'

1945 zo zwaar beschadigd raakte dat deze niet meer gebruikt kon worden. Men besloot daarom drie noodfilialen te openen. Deze filialen zijn in gebruik geweest van 23 februari tot 14 april 1945. Een ervan was gevestigd in de oude Jaminwinkel in de Lange Bisschopsstraat. Over die vestiging is een dagboek bewaard gebleven waarin het wel en wee van de bibliotheek werd beschreven. Het dagboek is bijgehouden door Corrie van Ommen en Betty de Gaaij, twee twintigjarige bibliotheekassistenten-in-opleiding. De grote geschiedenis van de oorlog en de kleine geschiedenis van de jongedames lopen door elkaar. Ik zocht contact met nabestaanden van deze jongedames en kwam er zo achter dat een van de twee schrijfsters later directeur werd van een van de rechtsvoorgangers van Rijnbrink, mijn huidige werkgever. Het binnenkort te verschijnen boek *Alles behouden* bestaat voor een belangrijk deel uit dit dagboek van Filiaal Jamin. Het is aangevuld met andere niet eerder gepubliceerde dagboekfrag-

menten over het bibliotheekwerk in de oorlog en over de bevrijding van Oost-Nederland. Een kleine selectie van dagboekfragmenten, opgetekend door de bibliotheekassistenten-in-opleiding, staat hieronder. De taal en spellingswijze zijn overgenomen van het originele dagboek. Het kan dus zijn dat u af en toe wat ouderwetse woorden tegenkomt.

*23 februari
 1945*

Vanmorgen half tien opening van het leeszaalfiliaal in de winkel van Jamin. Het eerste half uur vol verwachting, doch weinig leden. In de loop van de dag nam de kou van onze voeten toe met het aantal bezoekers die de hele dag zo'n beetje door bleven druppelen. Drie jongens kwamen vragen om een kaart van Nederland. Ze vertelden dat ze drie van de 1.200 jongens waren, die in Bloemendaal bij razzia's waren op-

Foto van beschoten bibliotheek. Het bibliotheekpersoneel op de Brink in Deventer, april 1945.
Van links naar rechts: Connie Hassing, Jan Meister, Bep Vos, Siets Schuring, Betty de Gaaij,
Annie Timmenga, Cor van Ommen, mej. Colenbrander en Jenny Visser

gepakt, vervoerd waren per weermacht-trein, in de buurt van Deventer uit de trein waren gesprongen en nu te voet de reis naar huis wilden aanvaarden na raadpleging van een kaart.

We zijn verrast door de loyaliteit van onze leden wat blijkt uit de spontane giften die in de geldbus terecht komen. Hierbij verdient mej. Groenenberg een eervolle vermelding, daar ze een riks in de gleuf liet glijden!

We hebben een uitlening van 52 romans en 2 studieboeken.

24 februari
1945

Het aantal leden is niet evenredig met onze verwachtingen die we voor een Zaterdag, na een sluiting van 2 1/2 week, te hoog gesteld hadden. Oorzaak hiervan was o.a. de helderheid. [Bij helder weer was er meer kans op bombardementen door de geallieerden, men ging er dus het liefst op uit als het bewolkt was.]

's Morgens waren we druk in touw en op een gegeven ogenblik bevonden zich zelfs 10 mensen in het filiaal. Het treft wel ongelukkig dat onze talrijke familieleden en kennissen die eens komen kijken 'hoe we daar nu zitten' juist altijd een stil moment treffen en daarom het hunne ervan denken!

Twee omvangrijke dames namen de ruimte voor één der kasten geheel in beslag, zodat een heer geen gelegenheid kreeg om te zoeken en zich dus zolang achter de dames schaarde, waarna we ons afvroegen hoe dat met grote drukte moet gaan en visioenen kregen van files mensen voor de kasten. We proberen een origineel, ad-rem gezegde te bedenken in antwoord op de vragen van bijzonder grappige mensen naar koekjes of bonbons. Tot op heden is het ons nog niet gelukt een passend antwoord te verzinnen.

's Middags hebben we met hulp van de directrice op onze lauweren gerust, geteld hoe vaak bepaalde personen voorbij slenterden en in spanning gezeten of een 'juffrouw', die haar standplaats aan de overkant van de straat had, aan de haak werd geslagen door een op jacht zijnde, of avontuurlijke 'jongeman'.

De hele dag door gepofte roggekorrels

gegeten, waar we elk een keer bijna in stikten.

Tot slot van de middag kregen we luchtalarm, waarop we met uitleenregisters, ledenkaarten en geldbus onder de arm en voorafgegaan door de directrice naar de kelder gingen. De familie Jamin, laat ik de familie boven zo noemen, was reeds ter plaatse en toont ons als bezienwaardigheid het gat in de meer dan een meter dikke muur, waardoor je via andere kelders tot aan de Broederstraat kunt lopen.

De oogst van deze dag was een uitleening van 75 boeken.

28 februari
1945

Vandaag veel leden van over de IJssel [de IJssel werd in het verleden steevast met één s gespeld], in verband met de verordening tot sluiting van de brug, die morgen van kracht wordt. Volgens de krant loopt het echter niet zo'n vaart en zullen aan de bewoners van de Worp [de wijk van Deventer die aan de andere kant van de IJssel ligt] Ausweisen verstrekt worden.

We hebben ongeveer 50 studieboeken in onzen boekerij opgenomen, zodat het geheel nu een beetje meer op een bibliotheek, zij het dan ook miniatuur-bibliotheek, begint te lijken.

1 maart
1945

De dag is kalm verlopen op een kleine woordenstrijd met vriend Bosman na. Laatstgenoemde beweerde n.l. geen boek meer thuis te hebben, hoewel dit volgens ons wel het geval was. Betty probeerde hem dit waardig aan het verstand te brengen, doch daarop begon heer Bosman te razen, kletste met het boek op de toonbank en openbaarde ons onder bedekte termen dat we leugenaars waren.

Helaas verloren we toen onze, aan het vak verplicht zijnde, zelfbeheersing en kregen een lachbui die 3 minuten aanhield. Ondertussen probeerde Betty Bosman er van te overtuigen, dat we hém heus niet uitlachten. Hoewel we

hem aan z'n eeuwige 'roman waarbij een vrouw in het spel is' hebben geholpen, geloof ik toch dat we voorlopig bij Bosman afgedaan hebben.

Het was jammer dat de directrice het grappige van bovenstaande situatie niet in kon zien en dus niet met onze vrolijkheid instemde.

15 maart
1945

's Middags alleen uitgeleend. Eerste helft niet erg druk. Het was prachtig weer en daar de temp. binnen kouder was dan buiten, heb ik de beide deuren open gezet waardoor mijn opkomst zijnde verkoudheid tot uitbreking kwam. Om 4 uur kwam mej. Timmenga gelukkig de lijsten en puzzles halen, wat me een retour naar de Erasmusstr. 8 bespaarde. Kwart na vier rammelde een jongen van een jaar of 17 aan de, reeds op slot zijnde deur. Ik maakte hem duidelijk dat het filiaal om 4 uur sloot, waarna hij begon te vloeken en zijn boeken door de Lange Bisschopstr. smeed.

Toen, in arren moede, rende ik van achter de toonbank op hem toe en gaf hem een draai om de oren. Hij werd er beduusd van, grabbelde de boeken weer bij elkaar, smeed ze in z'n bakfiets en racede scheldend weg. Dat was dat.

5 Minuten later deed een juffrouw een poging om binnen te dringen. Op mijn kalme en waardige uitleg reageerde ze vreemd, n.l. door te roepen dat ik haar niet meer op het filiaal zou zien. Mij een zorg, we hebben haar niet nodig. Juffr. Timmenga dacht er echter anders over en heeft gedurende drie kwartier aan de deur getracht me tot andere gedachten te brengen en een beetje mensenkennis op me over te brengen.

'k Zal trachten in het vervolg me in de plaats van het publiek te stellen en plooibaar en vriendelijk te zijn, hoewel beminnelijker dan vanmiddag tegen de te keer gaande juffrouw, kan m.i. niet!

21 maart
1945

's Morgens van half 10 – half 2 luchtalarm, zodat Bettie het gemakkelijk had.

Gedurende de middaguitleening voor 5e en 6e keer die dag luchtalarm. Bij de 5e keer had ik geen gelegenheid om naar huis te rennen, daar een juffrouw die na een half uur gezocht te hebben, het maar niet eens wou worden met mijn keuze van realistische roman. Er vluchtten heel wat mensen ondertussen binnen die alle mogelijke stoelen en bankjes in beslag namen en heftige gesprekken voerden; 'k geloof dat ze het bar gezellig vonden.

Gedurende het 6e luchtalarm dat 3 kwartier aanhield was juffrouw Voorhorst binnen, die me in 45 minuten volledig op de hoogte heeft gebracht van al haar familiegeheimen en -schan-daaltjes.

'k Vond het een reuze training voor mijn niet heel sterke leeszaalconversatie en toonde daarom veel interesse, waardoor juffr. Voorhorst steeds vertrouwelijker werd en me verklapte welke 'juffrouwen van de leeszaal' ze aardig vond en welke niet, iets dat ik hier uit discretie maar niet vermeld.

'k Heb haar toen 'Jerome's liefde op 60 ° N.B.' maar in de handen gestopt, waarna ze even haar mond hield, wat meneer Jamin te baat nam om me een ingewikkelde rebus voor te leggen, waar ik eerlijk gezegd niets van snapte; gelukkig kwam de verlossing van de rebus en juffr. Voorhorst in de vorm van het veiligsignaal.

33 boeken uitgeleend!

30 maart
1945

Vanmorgen om 9.15 al een Duitser die Postkarten wilde hebben. Toen ik zei dat ik die niet verkaupte, knikte hij beleefd en mompelde iets van 'Heute Fest' (Goede Vrijdag!). Cor is 'm weer gepiept met de belofte, bij luchtalarm haar helden weer tot m'n beschikking te stellen.

't Is nog niet erg druk, zodat ik nog wat schrijven kan. Net een juffrouw gehad, die een psychologische roman wilde hebben, een beetje opgewekt, met liefde enzo. Tot m'n spijt wist ik geen psychologische, opgewekte roman met liefde enzo.

Een man bracht een boek terug, dat

Openbare Leeszaal

De Openbare Leeszaal heeft voor het uitleenen van boeken drie filialen geopend en wel: Lange Bisschopstraat (winkel Jamin); hoek St. Jurrienstr.—Kr. Kerkstraat; Bleekstraat 1, zijstraat Brinkgreverweg, sigarenwinkel Lemmerman.

23 Februari 1945.

Vanmorgen halftien opening van het leeszaalfiliaal in de winkel van Jamin.

Het eerste half uur vol verwachting, doch weinig leden. In de loop van de dag nam de koe van ons voeten toe met het aantal bezoekers die de hele dag ro'n beetje door bleven druppelen. Drie jongens kwamen vragen om een kaart van Nederland. Ze vertelden dat ze drie van de 1200 jongens waren, die in Bloemendaal bij rarrria's waren opgepakt, vervoerd waren per overmachtablein, in de buurt van Deventer uit de trein waren gesprongen en nu te voet de reis naar huis wilden aanvaarden na raadpleging van een kaart.

Het etalage heeft veel mensen; sommigen denken dat er een nieuwe boekwinkel geopend is en zijn reer verbaasd als ze binnen horen dat ze in een leeszaalfiliaal staan.

Betty houdt via de brievenbus een vraag- en antwoord-gesprek met een vriendinnetje van Lij der Jaminnetjes. Haar conversatie-talent wordt op de proef gesteld, speciaal door de heren Neusink en Slaanstra. Hindertijke jongens die de deur opengorven en schreeuwen om een pond snep, worden door ons genegeerd.

We zijn reer verrast door de loyaliteit van onze leden wat blijkt uit de spontane gifte die in de geldbus terecht kwam: Hierbij verdient Mej. Oproenberg een eervolle vermelding, daar ze een reis in de gief liet glijden!

We hebben een uitleening van 52 romans en 2 studieboeken.

31 maart
1945

had hij meegenomen, voor hier iemand was. Hij had het er toen maar vast weer tussen gezet. Zo'n stiekemer!

Vanmorgen heeft Siets dienst gehad en was het plan dat Jenny en ik 's middags zouden uitleenen. Vanwege de sporadisch verschijnende zon, voelde Jenny zich al niet erg op haar gemak, totdat om ± kwart voor drie alle mensen als gekken door de L. Bisschopstraat holden en het gerucht ging dat iedereen om 3 uur van de straat moest zijn. Jenny en ik werden al onrustig, tot A.T. aan kwam racen bijna zonder adem en het gerucht bevestigde. Dus gingen we snel naar huis, evenwel met (ik althans) lood in de schoenen, doch hoop in het hart!

Tot 5 april vacantie gehad vanwege de vermeende, op komst zijnde Tommies, die zich echter tot op heden (5 april) he-las nog niet hebben laten zien.

Vanmorgen zijn Bettie en ik, gehoor gevende aan een telefonische oproep, het filiaal weer gaan openen.

10 april
1945

's Morgens om ± 9 uur ging een gedeelte van de nieuwe brug de lucht in, waardoor o.a. de grote spiegelruit van ons filiaal in splinters sprong. Dat was het begin van een emotievolle dag. Ik ging een kijkje in het filiaal nemen, waar de familie Jamin na een panische schrik, gevolgd door een stadium van hysterisch heen en weer gedraaf en gegil, de glaschaos al aan het opruimen was. Het enige wat ik kon doen was alle boeken achter de toonbank opstapelen en toe te dekken met het ex-leeszaal-gordijn. Toen maakte ik dat ik naar huis kwam, want de stad leek net een heksenketel door het mitrailleur-, artillerie- en granaatvuur. Meneer Jamin gaf me een hand en wenste me sterkte!

De twee hieropvolgende dagen hebben we het filiaal blauw-blauw gelaten en al onze aandacht besteed aan het jubelen en feestvieren in bevrijd Deventer. <

De eerste pagina van het dagboek van Filiaal Jamin

Bron: Archief Bibliotheek Deventer

Erfgoed - advies,
detachering & projecten

Reekx

Cultureel Erfgoed

Cultureel Erfgoed is van iedereen en moet voor iedereen bereikbaar zijn. Reekx registreert, ontsluit en digitaliseert uiteenlopende collecties.

Meer weten?

070 - 300 06 84

info@reekx.nl

www.reekx.nl

Traditioneel leidinggeven conflicteert Management: als onderdeel van

Organisaties maken steeds meer de omslag richting digitaal werken en het uitbesteden van hun ICT.

Tegelijkertijd wordt steeds zichtbaarder dat leidinggevendende moeite hebben met de hiervoor benodigde regierol en de (her-)inrichting van hun organisatie.

Voor ondersteuning konden leidinggevendende altijd terecht bij de eigen ICT-afdeling, maar zo eenvoudig is dat niet meer. De uitbesteding van ICT en het voeren van de regie op de eigen informatieprocessen zorgen ervoor dat in elke organisatie informatie inmiddels een serieuze, strategische 'business' is geworden. Dit vraagt van managers en personeel niet alleen een andere mindset, maar ook andere vaardigheden. Nadenken over de beantwoording en inrichting van informatievraagstukken vergt een andere aanpak dan leidinggevendende in het verleden geleerd hebben en gewend zijn. Niet langer draait het om het handelen op basis van theoretische modellen of het kopiëren van successen van collega-organisaties. Het is een vak apart geworden.

VUCA

We leven in het zogenaamde VUCA-tijdperk: *Volatile, Uncertain, Complex, Ambiguous*. Bij het werven van een passende informatieprofessional in dit tijdperk dient de organisatie over aanpassingsvermogen te beschikken. Dat komt vooral door de mismatch tussen de behoudende opstelling en de innovatieve vraag. Het resultaat: dat wat men vraagt past niet bij wat men krijgt. Dit is vaak frustrerend voor het management, *'want we hebben toch zo'n mooie functie'*. Maar dat is het ook voor de sollicitant die de mismatch aan den lijve ondervindt en ondanks

'Nadenken over de inrichting van informatievraagstukken is een vak apart geworden'

Marc Oost

Wil met zijn ervaring en kennis als senior informatiemanager informatiemanagement op een hoger plan brengen

Erwin la Roi

Werft voor bedrijven en organisaties in Nederland informatieprofessionals

met regierol bij digitalisering

benader informatie managementsturing

‘Het management zoekt uit automatisatie naar oplossingen die een veilig en vertrouwd gevoel geven’

zijn perfecte profiel wordt afgewezen. Passend personeel vinden dat aansluit bij de eisen van zowel de oude organisatie als van de huidige digitale tijd, is een utopie. Is de organisatie zich hier niet van bewust, dan levert dit teleurstellingen op voor zowel het traditionele management als de ambitieuze kandidaat.

Hoe dan?

Bij de invulling van het selectieproces en de vacatures voeren oude principes nog vaak de boventoon. De (HR-)selectiecommissie en de eigen organisatie laten zoveel mogelijk bij het oude, omdat dit vertrouwd is en weinig aanpassing vraagt. Ze selecteren kandidaten eerder op basis van criteria als ‘veilig’, ‘herkenbaar’ en ‘vertrouwd’ dan op het vermogen om de nieuwe regierol uit te voeren die de digitale tijd vereist én om de organisatie hiermee in lijn te brengen.

Het is dus niet vreemd dat organisaties moeite hebben om een passende, nieuwe informatieprofessional te vinden. Daarbij valt het op dat dezelfde vacatures soms binnen een maand na de procedure alweer online staan. Dit lijkt te bevestigen dat organisaties worstelen met het inrichten van hun organisatie volgens de eisen van de huidige tijd.

Dat komt omdat het management over het algemeen niet is opgeleid om strategisch en tactisch na te denken over de inrichting van de informatievoorziening, wat wel het geval is als het gaat om financiën, personeelszaken, et cetera. Ook komt dit gedrag voort uit de wens om – veelal uit onvermogen – de eigen positie in stand te houden. Het gevolg: uitsluiting van informatieprofessionals die de kans willen grijpen om de organisatie op het gebied van

digitalisering verder te brengen. De doorgewinterde informatieprofessional vertegenwoordigt niet de kant van ICT (aanbod), maar juist de kant van de business (vraag). Iets wat niet in iedere organisatie zo wordt gezien of zo is ingericht.

De kloof tussen management en informatieprofessionals wordt alsmaar groter en zorgt voor desinvesteringen, onnodige risico’s en falende digitaliseringsprojecten. Dit probleem speelt bijvoorbeeld bij organisaties als de Belastingdienst en bij andere overheden. Informatieprofessionals kunnen de kloof moeilijk overbruggen, en dat is ook niet hun taak. Dit leidt tot onbegrip en miscommunicatie tussen het management en de informatieprofessionals. De laatstgenoemden zijn hier aan het einde van de rit, meestal onterecht, de dupe van.

Reg(iss)eren is vooruitzien

Willen organisaties de digitaliseringslag niet verliezen, dan moet de mentaliteit van het huidige, traditioneel geschoolde management radicaal veranderen. In de praktijk komt dit erop neer dat het management accepteert dat informatiemanagement vakmanschap vereist en overal in de organisatie invloed en impact heeft. En dat het leidinggeven vereist op basis van managementprincipes en bijpassende organisatie-inrichtingen.

Kon het management zich in het verleden nog verschuilen achter eigen ICT-collega’s, vanuit de nieuwe regierol is dat niet meer mogelijk. Het management is zelf verantwoordelijk om na te denken over de toekomst vanuit het perspectief van informatie. <

Taal zegt alles

De Vrije Universiteit Amsterdam stopt met het aanbieden van de bachelorstudie Nederlands, omdat er te weinig belangstelling voor is. Kees Witteveen, docent Nederlands, ziet deze ontwikkeling met lede ogen aan. Hij geeft les in de bovenbouw van De Noordgouw, een school voor het voortgezet onderwijs waar ik als mediathecaris werk. 'Engels neemt een steeds

belangrijker positie in ten koste van

het vak Nederlands,' vertelt

Kees. Op De Noordgouw

is het aantal lesuren

Nederlands

teruggebracht van

vier naar drie

uur per week.

'Het accent ligt

steeds meer op

examentrainingen

en dit gaat helaas

ten koste van

het literatuur-

onderwijs.' Kees

begrijpt het wel,

maar hij noemt het

de grootste nachtmerrie

wanneer Engels een grotere

rol krijgt dan Nederlands. 'Op die

manier verkwansel je je eigen

moedertaal.'

Collega Christy van Duijvenboden, ook docent Nederlands op 'mijn' school, beaamt dat literatuur een stiefkindje is geworden, terwijl dat onderdeel juist de basis van het vak vormt. 'De algemene mening is dat leerlingen geen romans meer willen lezen, omdat er zoveel andere dingen zijn die hen bezighouden. Mijn ervaring is echter dat ze best te verleiden zijn. In mijn brugklas las ik voor uit *Nooit meer thuis* van Martine Letterie en liet een filmpje van het tv-programma *Klokhuis* zien waarin de geschiedenis van het voormalige Nederlands-Indië werd uitgelegd. Verhalen kunnen iets met leerlingen doen: ze worden aan het denken gezet, geraakt, ze leren ervan of worden geholpen bij het vormen van een mening.' Volgens Peter van Duijvenboden, coördinator projectontwikkeling en innovatie bij de Stichting Lezen, zit er aan het opbrengstgericht lesgeven een groot nadeel: het vak Nederlands dreigt vooral bepaald te worden door lesmethodes, waarbij het alleen nog lijkt te gaan om het afwerken van een 'afvinklijstje'. Taal zegt alles: het laat zien wie je bent, waar je vandaan komt en wat er leeft. Wij zijn taal.

Tineke van Ommeren, voorzitter BMO en mediathecaris van De Noordgouw Heerde

Kees Witteveen

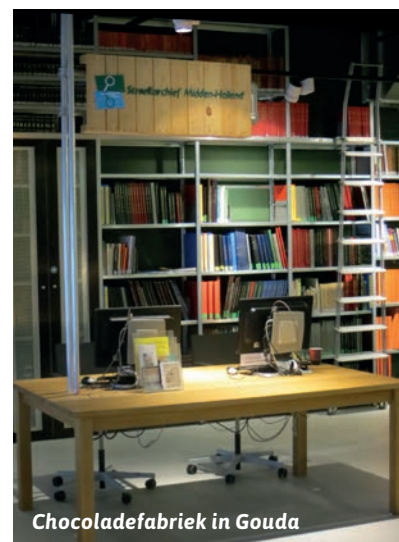

Archiefdagen 2019

Op 3 en 4 juni vinden de jaarlijkse Archiefdagen (voorheen KVAN-dagen) plaats: hét congres voor iedereen die met archieven en/of in een archief functie werkt. Dit jaar staat het evenement in het teken van het thema *Het bewaren waard*.

De Archiefdagen krijgen dit jaar een verrassende, nieuwe opzet. Het congres is een coproductie van KVAN/ BRAIN met allerlei groepen van actieve archiefprofessionals: JONG Archivarissen, de Stichting Archiefpublicaties, het Netwerk voor Bedrijfsmatig Archiveren (NVBA) en de Kennisplatforms Informatiehuishouding Overheid, E-depot, Dienstverlening, Professionalisering, Particuliere Archieven, Toezicht, Dienstverlening en Openbaarheid.

Beide dagen starten met een plenair ochtendprogramma. We programmeren keynotesprekers die ervoor zorgen dat je de rest van de dag 'aanslaat' en betrekken je aansluitend in een dynamisch debat over actuele ontwikkelingen in en rond ons werk. De middagen besteden we aan vier of vijf middagvullende interactieve parallelprogramma's. Ga praktisch aan de slag met de afwegingen voor de keuze van een e-depot, ga in gesprek met een burgerinitiatief over hoe zij hun eigen doen en laten documenteren, ga op zoek naar je

Chocoladefabriek in Gouda

professionele rol in de gedigitaliseerde en gedataficeerde samenleving, leer preserveren, verken wat er komt kijken bij *archiving by design*, beproef wat nieuwe wetgeving (AVG, WOO, Who) betekent voor je rol als toezichthouder. Je kiest per middag voor één programma, zodat er tijd is om de diepte in te gaan en kennis te verbinden aan toepassing in je eigen werk.

Plaats van handeling is (grotendeels) de Goudse Schouwburg, al diverse malen gelauwerd als het meest gastvrije theater van Nederland. Dat belooft wat! Het diner dansant vindt plaats in de Chocoladefabriek, de thuishaven van het Streekarchief Midden-Holland en de Openbare Bibliotheek.

Early bird-registratie voor iPRES 2019

Early bird-registratie voor iPRES 2019 is geopend sinds 4 maart. Het Netwerk Digitaal Erfgoed (NDE) is de trotse organisator van deze toonaangevende internationale conferentie over digitale duurzaamheid. Dit jaar komt de 16e International Conference on Digital Preservation naar Amsterdam (16 t/m 20 september). Schrijf je in om zeker te zijn van het early bird-tarief.

Trijntje Lucassen, BMI-penningmeester van 2013-2019

‘Loskomen van de waan van de dag en aan één woord genoeg hebben’

Met aanstekelijk enthousiasme vertelt Trijntje Lucassen hoe haar bestuurswerk voor BMI (Biomedisch Informatiespecialisten) haar werk als informatiespecialist bij GGZ heeft verrijkt. ‘Als ik niet in het bestuur had gezeten, waren we bij GGZ niet zo ver gekomen.’ Nu Lucassen met vervroegd pensioen gaat, is BMI op zoek naar een nieuwe penningmeester.

WAAR WERK JE EN WAT DOE JE?

‘Ik werk ruim tien jaar als informatiespecialist bij het GGZ Kenniscentrum in Amersfoort. Het team van onze locatie werd teruggebracht van vijf naar twee medewerkers en daardoor moesten we ons werk anders inrichten. Om die reden zijn we intensief gaan samenwerken met Altrecht, een andere GGZ-instelling. Daarnaast is het accent meer komen te liggen op de ondersteuning en minder op de content. Wat je in je collectie hebt, kun je altijd wel ergens vandaan halen. Daar werd vroeger veel energie in gestopt, nu gaat er meer tijd zitten in trainingen en literatuuronderzoek. Een goed beantwoordbare vraag formuleren is en blijft lastig. Hier worstelen veel onderzoekers mee, ook als je regelmatig publiceert. Steeds meer psychiaters weten de weg naar ons te vinden.’

WAT INSPIREERDE JOU OM BMI-BESTUURSLID TE WORDEN?

‘Ik startte zes jaar geleden met de bestuursfunctie. Het is leuk om met collega’s in het land diep op de inhoud van je vak in te

Trijntje Lucassen

Foto: Angelique Sallimans

gaan. Je zit dicht bij het vuur en hebt soms maar één woord nodig om te weten hoe je iets kunt toepassen op jouw eigen werk. Een voorbeeld? Het Amerikaanse Watson-programma waarmee je informatie uit databanken, elektronische patiëntendossiers en richtlijnen kunt gebruiken om

een vraag te interpreteren en beantwoorden. Het maakte in één klap duidelijk hoe belangrijk een goede zoekvraag en zoekstrategie zijn.’

WAT DOE JE ALS PENNINGMEESTER?

‘Je bent verantwoordelijk voor

de inkomsten en uitgaven van de BMI. Dit klinkt misschien moeilijker dan het is, maar je hebt altijd een professioneel bureau (KNVI) achter je staan dat je overal bij kan helpen. De begroting wordt vastgesteld via een ingevuld formulier en er komen facturen langs om goed te keuren. Veel meer is het niet. Als penningmeester maak je deel uit van een bestuur waar je je vertrouwd bij voelt.’

WAAROM ZOU JE DEZE FUNCTIE AANBEVELEN?

‘Ik vind dat iedereen zoiets een poosje zou moeten doen. Het is zo waardevol. Als je alleen maar in de bibliotheek zit, ben je voornamelijk bezig met de dagelijkse werkzaamheden. Door het bestuurswerk kom je los van de waan van de dag, kom je uit je comfortzone. Het leukste vind ik het vergaderen en het met elkaar filosoferen over wat belangrijk is in ons vak. Dat is inspirerend en daar is altijd ruimte voor.’

*Irma van Houts,
biomedisch informatiespecialist
HAN Studiecentra*

WERKEN MET ROMMELIGE DATA

Sara Veldhoen

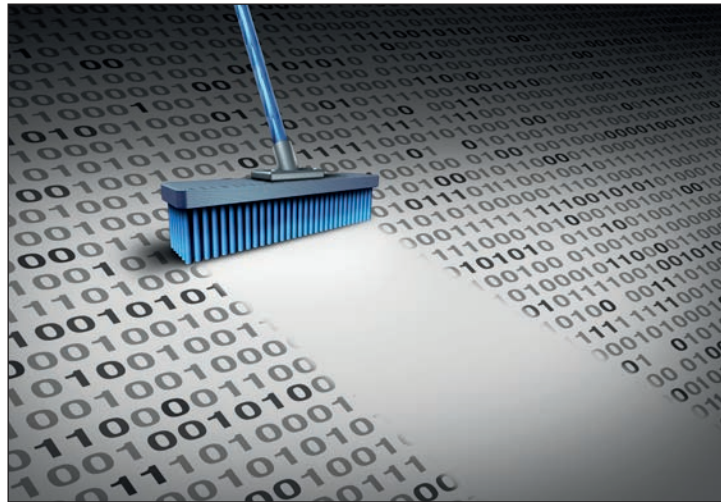
Research software engineer
bij de Koninklijke Bibliotheek

Tijdens de workshop *ICT with Industry* van IPN (ICT-Research Platform Netherlands, NWO) hadden we één week om met een team van tien externe onderzoekers te werken aan onze casus. Hoe verlies je zo min mogelijk tijd aan het opschonen en voorbereiden van data, zodat je aan het einde van zo'n week daadwerkelijk bent toegekomen aan een oplossing?

Casus

We werkten in deze workshop aan het automatisch toekennen van onderwerpen (trefwoorden) aan dissertaties. Hiervoor hadden we twee gegevensbronnen. Allereerst de referentiedata, met metadata en trefwoorden uit de KB-catalogus, die als *ground truth* dienen voor de *machine learning*. Daarnaast waren er rijkere, maar ruizige inputdata: de dissertaties zelf plus abstracts en wat (heterogene) metadata. Deze bronnen correspondeerden gedeeltelijk met elkaar, maar waren niet met ondubbelzinnige *identifiers* te koppelen. Het maken van die koppeling bleek een taai probleem. Om te voorkomen dat alle aandacht hierheen zou gaan, werd al snel geopperd een team data aan te stellen. Zij werkten aan de koppeling en andere problemen in de dataset. Op die manier konden andere teams aan oplossingen bouwen. Voor het ontwikkelen van algoritmes is het immers genoeg om sample data in het juiste formaat te hebben.

Wie onderzoek doet met data kent het probleem: ze zijn vaak 'rommelig'. De KB verzorgde een casus voor een workshop waarbij trefwoorden automatisch werden toegekend aan dissertaties. Sara Veldhoen werkte hieraan mee. Wat zijn haar geleerde lessen?

Versies

Voor het trainen van machine learning wordt een splitsing gemaakt tussen trainingdata en testdata; de laatste worden niet gebruikt bij het ontwikkelen of verbeteren van methodes. Bij aanvang werd in de referentiedata zo'n splitsing gemaakt. Aangezien er nog geen koppeling was tussen de inputdata en de referentiedata, was het niet duidelijk welke inputdata konden

worden gebruikt in de ontwikkelfase. Hierdoor spookten verschillende versies rond, die her en der werden gekopieerd en verrijkt met extra *features*. Ondertussen leverde team data nieuwere, opgeschoonde versies op. Het bleek een hele uitdaging om ervoor te zorgen dat voor het uiteindelijke trainen en testen van algoritmes dezelfde bronnen werden gebruikt.

Documentatie bijhouden is doorgaans geen favoriete bezigheid. Toch is het nuttig vast te leggen en elkaar op de hoogte te houden welke versies van data er zijn en hoe die van elkaar verschillen, zeker wanneer parallel wordt gewerkt. Nog beter is het wanneer geen redundante kopieën worden gemaakt, maar in plaats daarvan code wordt geschreven die met nieuwe versies van de brondata om kan gaan. *Features* of verrijkingen kunnen het best worden opgeslagen in aparte bestanden, zodat ze modulair kunnen worden ingezet.

Pragmatisch

Door de workshop leerden we met en van onderzoekers hoe je om kan gaan met rommelige data. Die data volledig opschonen is een ijdel streven, dus geef aspecten die cruciaal zijn voor de taak prioriteit. Met een toegewijd datateam (om te voorkomen dat iedereen bezig blijft met data voorbereiden), communicatie over verschillende versies van de data, flexibele code én een pragmatische instelling kun je in een week veel bereiken. ■

HET BIBLIOTHEEKWEZEN IS INTERNATIONAAL

Aaron Tay (41) werkt bij de Singapore Management University als *analytics manager*. Door te bloggen en te twitteren houdt hij zowel zijn kennis als zijn netwerk up-to-date.

Aaron Tay heeft een bachelor in Accountancy en een master in Information Science. Hij is inmiddels zo'n twaalf jaar actief in de wereld van universiteitsbibliotheken en werkt op dit moment bij de Singapore Management University. 'Als *analytics manager* analyseer ik alle bibliotheekdata en op basis van mijn bevindingen adviseer ik de bibliothecarissen,' zegt Tay.

Twitter

Op Twitter is Tay met zijn superactieve account (@aarontay) goed zichtbaar in de bibliotheekcommunity. Daarnaast runt hij een eigen blog, *Musings about librarianship* genaamd. 'Mijn blog vierde afgelopen maart zijn tiende verjaardag! Guus van den Brekel van de Centrale Medische Bibliotheek van het UMCG heeft me geïnspireerd om te gaan bloggen nadat hij zijn eigen ideeën over widgets en toolbars voor bibliotheken deelde.'

Tay blogt en tweet op hoge snelheid over een grote verscheidenheid aan bibliotheek gerelateerde onderwerpen. Bloggen is voor hem een manier om te kijken hoeveel hij over een onderwerp weet. 'Ik ben vaak in gedachten al twee weken bezig met een onderwerp voordat ik iets op papier zet. Het schrijven van een blogpost kost me drie tot zes uur.'

Carola van der Drift

Projectleider bij de Universitaire Bibliotheken Leiden

Ontwikkelingen vóór zijn

'Mijn leidinggevendenden hebben me altijd de ruimte gegeven om nieuwe dingen te leren en te ontdekken. Bovendien blijf ik de ontwikkelingen graag een stap voor.' Twee jaar geleden heeft hij met een API voor *Unpaywall* (een open access-database met wetenschappelijke artikelen) geëxperimenteerd, om uit te zoeken hoeveel wetenschappelijke output van de Singapore Management University gratis te lezen was. 'Een paar maanden later stelde onze bibliothecaris me exact deze vraag,' vervolgt Tay. 'Ik had het antwoord meteen paraat. Nu bereid ik me voor op open science en leer ik bijvoorbeeld de programmeertaal Python.'

Netwerken

Netwerken is eveneens belangrijk voor Tay. Hij volgt niet alleen veel mensen op Twitter, ook is hij lid van *The Library Society of the World*. Dit

is een gratis online community, opgericht door een groep bibliotheekmedewerkers die kennis uit willen wisselen zonder allerlei hoge lidmaatschapskosten te hoeven betalen. 'In deze community vind je mensen van over de hele wereld en met allerlei specialisaties. Ik heb me er in 2009 bij aangesloten en daar heb ik al veel profijt van gehad. Als je iets niet weet, is er in de community altijd wel iemand die je kan helpen.'

Hot topic

Het onderwerp van gesprek in de Singaporese universiteitsbibliotheken wijkt volgens Tay niet zoveel af van dat in de rest van de wereld. 'Op dit moment zijn we bezig met research data management en open access. Mijn ervaring is dat het bibliotheekwezen internationaal is: veel kennis is overdraagbaar. Als er iets in bijvoorbeeld de Verenigde Staten of in Groot-Brittannië gebeurt, dan kun je in Singapore vergelijkbare ontwikkelingen verwachten.'

Het grote verschil met deze landen is dat Singapore weinig ervaring met consortia heeft. 'Dat komt omdat ons land maar vijf universiteitsbibliotheken telt. Zo'n tien tot vijftien jaar geleden hadden we er zelfs maar twee!'

Zorgelijke toekomst

Over de toekomst van universiteitsbibliotheken maakt Tay zich zorgen. 'Ik denk dat onze verantwoordelijkheid met de komst van open access en open science drastisch gaat veranderen. Veel hoofdtaken, zoals het beheren van collecties en van abonnementen, zullen waarschijnlijk minder belangrijk worden als open access eenmaal vaste voet aan de grond heeft gekregen. Je moet als bibliotheekprofessional dus steeds nieuwe, vaak heel specifieke vaardigheden leren om hiermee om te gaan. Daarom blijf ik zoveel mogelijk leren,' zegt Tay lachend. 'Want anders ben ik bang dat ik straks overbodig word.'

EEN SOBER WERKSTATION OP JE DESKTOP

Leen Liefsoens

Redacteur van IP en senior informatiespecialist bij de bibliotheek van de Haagse Hogeschool

Meer en meer toepassingen komen niet meer (alleen) als software op de markt, maar (vooral) als een zogenaamde webbased app (kortweg webapp). Verschillende van deze tools, zoals Evernote, Pocket, Remember the Milk en Start.me, zijn inmiddels in de rubriek Lifehacking langsgelopen. Daarnaast zijn er ook de online sociale media en werken we meer en meer in de cloud via bijvoorbeeld Office365 en OneDrive.

Op je computer of laptop kun je deze webapps ieder apart benaderen via browsertabbladen. Maar zou het niet makkelijk zijn als je al deze webapps kunt bundelen en via één gestroomlijnde interface kunt uitvoeren? Dan komt de tool Station goed van pas.

Smartdock

Station werkt op de besturingssystemen Windows, Mac OS en Linux. Nadat je de tool via getstation.com gedownload en vervolgens geïnstalleerd hebt, kun je een account aanmaken of inloggen met een Google-account.

Daarna voeg je al je webapps toe via de Station App Store.

De meer dan vijfhonderd ondersteunde webapps zijn gesorteerd op categorie en populariteit. Je kan ook op de naam van de webapp zoeken. De lijst van webapps is tevens te bekijken via apps.getstation.com. Station ondersteunt meerdere accounts per webapp.

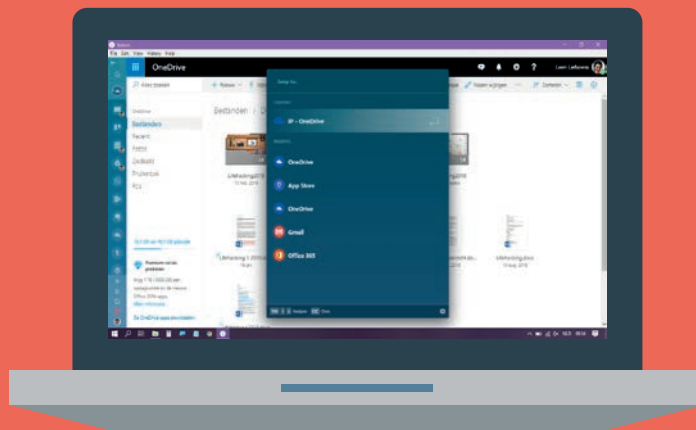
Al de webapps die je toevoegt, komen terecht in een dock. Alleen de

Met de tool Station open en beheer je al je webapps vanaf één plek op je computer of laptop.

eerste vijftien zie je aan de linkerkant, maar dat is geen probleem. Je kunt snel wisselen tussen al je webapps door gebruik te maken van twee slimme functies binnen dit dock: Quick Switch en Unified Search. Quick Switch activeer je met de sneltoets Ctrl + Tab en dit zorgt ervoor dat je makkelijk kunt schakelen tussen je laatstgebruikte apps. Unified Search activeer je met de sneltoets Ctrl + T. Typ de eerste letters van de webapp waarnaar je op zoek bent. Beide functies kunnen ook geactiveerd worden door op het zoeksymbooltje aan de linkerkant te klikken. Daarnaast kan je je favoriete webapps bookmarken. Klik daarvoor in je dock op de webapp en selecteer het sterretje. Geen sterretje te zien? Klik dan eerst op 'Add a new page'.

Efficiënt

Niet alleen je webapps worden gebundeld, Station heeft ook één plek waar de meldingen van al je webapps binnenkomen. Je kunt in één keer al de meldingen uitzetten zodat je ongestoord kunt werken. De interface van Station bestaat slechts uit één venster, waardoor er geen tientallen tabs openstaan zoals bij een browser. Ook zijn er geen tientallen programma's actief in de taakbalk van je computer. Dit zorgt voor rust en het werkt sneller. Omdat het soms wel handig is om met meerdere vensters naast elkaar te werken, biedt Station wel de mogelijkheid om je webapps te openen in een apart venster. Kortom, met de tool Station is het mogelijk om je digitale werkruimte sober in te richten, waardoor je productiever kan werken. ■

IN MEMORIAM JOHAN STAPEL (1961-2019)

Bibliothecarissen zijn onvoorwaardelijk lief. Zo eindigde ooit een column van mijn hand in dit blad – en daarbij had ik mensen als Johan Stapel in gedachten. Johan was iemand die leefde voor zijn vak en altijd bezig was zijn kennis, inzichten en ideeën te delen. Zijn drijfveer was zoveel mogelijk mensen bij zoveel mogelijk kennis en informatie brengen. Op 5 maart jl. overleed hij veel te jong aan de gevolgen van een ernstige ziekte.

Na het vwo in Emmen en de bibliotheek- en informatieopleiding aan de Hogeschool van Amsterdam begon Johan zijn loopbaan in 1987 als trainee bij de Stadsbibliotheek Haarlem. Na functies bij OCLC en Ingressus startte hij in 2001 bij de afdeling publieksdiensten van de Koninklijke Bibliotheek, waar hij landelijk coördinator werd voor het interbibliothecair leenverkeer. In 2005 werd hij hoofd van het e-depot en twee jaar later hoofd catalogisering en metadata-beheer. In die functie raakte hij betrokken bij de plannen rond de nationale bibliotheekcatalogus (NBC+). Die catalogus moest de toegangspoort worden tot de gezamenlijke collecties van alle publiek gefinancierde bibliotheken in Nederland. Eén plek waar je kunt zoeken in alle collecties.

In 2010 stapte hij over naar Bibliotheek.nl, de uitvoeringsorganisatie voor de landelijke digitale openbare bibliotheek in de rol van informatiemanager, om die NBC+ een stap verder te kunnen brengen. Hij nam ook het initiatief tot de oprichting van de Innovatieraad voor de openbare bibliotheeksector. Die raad kon met een beetje subsidie vernieuwende initiatieven vanuit het veld nét dat zetje geven waardoor ze zich verder konden ontwikkelen. Met anderen organiseerde Johan tevens InnovatieDoeDagen, waarop bibliotheekinnovatoren bij elkaar kwamen om op nieuwe ideeën te komen en bestaande een duwtje vooruit te geven. Met de integratie, in 2015, van Bibliotheek.nl en het Sectorinstituut Openbare Bibliotheken in de KB keerde Johan terug op het oude nest, nu in de rol van informatiemanager. De innovatieportefeuille verhuisde met hem mee.

Zijn Twitternaam @bibliohan drukte uit hoezeer mensen en vak met elkaar waren vervlochten. Als het even kon, nam hij deel aan losjes georganiseerde #bierblo's: informele meetups waarin vernieuwingsgezinde bibliotheekmensen onder het genot van speciaalbieren de laatste ontwikkelingen in bibliotheekland bespreken en hun hart kunnen luchten over de vaak stroperige procedures in ons overgeorganiseerde bibliotheekland. Eind april is er een samenkomst in Haarlem en halen we herinneringen aan Johan op in de #bierblohan. ■

AUTEURSRECHT VOOR KUNSTMATIGE INTELLIGENTIE

In de Britse krant *The Guardian* verscheen in februari een artikel over kunstmatige intelligentie geschreven met behulp van... kunstmatige intelligentie. Inmiddels zijn er al diverse voorbeelden van teksten, foto's, muziek en schilderijen die door slimme algoritmes zijn gemaakt. Een boeiende vraag hierbij is: wie heeft het auteursrecht op die werken?

Raymond Snijders
Senior informatiebemiddelaar
bij Hogeschool Windesheim

Enkele jaren geleden schreef ik in IP over een langlopende kwestie in de VS waarbij de vraag speelde of een kuifmakaak – een aap – het auteursrecht had op een reeks selfies die ze had gemaakt met de fotoapparatuur van een natuurfotograaf. Ondanks de bemoeienis van een dierenrechtenorganisatie, die de zaak tot vorig jaar nog in de rechtbank hield, twijfelden juristen geen moment. Natuurlijk had de aap niet het auteursrecht op de zelfgemaakte foto's, want auteursrecht is voorbehouden aan natuurlijke personen.

Auteurswet is voor mensen

In Nederland is dat niet anders. Artikel 1 van de Auteurswet beschrijft het auteursrecht als: '(...) *het uitsluitend recht van den maker van een werk van letterkunde, wetenschap of kunst, of van diens rechtverkrijgenden, om dit openbaar te maken en te verveelvoudigen, behoudens de beperkingen, bij de wet gesteld*'. In de rechtspraak is vervolgens bepaald dat een werk een *eigen, oorspronkelijk karakter* dient te hebben en het *persoonlijke stempel van de maker* moet dragen.

En om die laatste definities gaat het vooral. Een werk moet nieuw zijn en het moet voortkomen uit creatieve en daarmee menselijke arbeid. Of zoals het Hof van Justitie in het Info-paq-arrest (16 juli 2009, C-5/08) concludeerde: auteursrecht rust op 'scheppingen van de geest'.

Kunstmatige intelligentie

De discussie of apen ook scheppingen van de geest kunnen voortbrengen laat ik even voor wat die is. De afgelopen jaren hebben we name-

Taryn Southern maakte haar muziekalbum *I AM AI* met AI-software

Foto: Kathy Hutchins / Shutterstock.com

lijk de opkomst gezien van werken die door kunstmatige intelligentie zijn geproduceerd. Alle vormen van kunstmatige intelligentie zijn echter computerprogramma's die weliswaar werken produceren die nieuw lijken, maar uiteindelijk geprogrammeerd zijn met (complexe) keuzes die vooraf bedacht zijn door een programmeur. Dat computerprogramma wordt weliswaar zelf beschermd door het auteursrecht, maar dat maakt de resultaten van gebruikers van die software niet automatisch auteursrechtelijk beschermde werken. Als alle mogelijke keuzes vorgeprogrammeerd zijn, dan is er per definitie geen sprake van een creatieve keuze. Laat staan dat het een 'schepping van de geest' is.

Twijfel?

Je zou er wel aan kunnen gaan twijfelen als je de werken ziet die

door slimme algoritmes gemaakt worden. YouTube-ster Taryn Southern maakte haar album *I AM AI* in 2017 met behulp van de AMPER AI-software die de muziek componeerde. In datzelfde jaar schreef een schrijfrobot – samen met Ronald Giphart – een verhaal voor de Nederland Leest-editie van de robotverhalen van Isaac Asimov. Vorig jaar werd een, door een algoritme gemaakt, schilderij verkocht bij veilinghuis Christie's voor 375.000 euro. Het algoritme had duizenden historische portretfoto's geanalyseerd en daar een 'eigen' variant op gemaakt. En dan vorige maand het artikel in *The Guardian* dat geschreven is door open source AI-software. De grens tussen werken die (ogenschijnlijk) door mensen zijn gemaakt en datgene wat door algoritmes geproduceerd wordt, is aan het vervagen.

Vragen zonder antwoorden

Is de bedenker van de software, de algoritmes, de maker? Of komt de gebruiker van de software toch de rechten toe? Wanneer is er een verschil tussen Word gebruiken en een schrijfrobot? En is er dan wel sprake van een werk, zoals in de auteurswet beschreven wordt? Zo niet, zijn straks alle door software gecomponeerde muziekstukken, geschreven boeken en artikelen, automatisch geschoten foto's en geschilderde schilderijen vrij van auteursrecht?

De huidige auteursrechtwetgeving lijkt op al deze vragen geen antwoord te hebben. Er zal nieuwe wetgeving nodig zijn om afspraken te maken over werken die door kunstmatige intelligentie gemaakt zijn. Maar dat ligt verder in de toekomst dan de komst van de slimme robots zelf. ■

'Een werk moet nieuw zijn en het moet voortkomen uit creatieve en daarmee menselijke arbeid'

Geld is informatie

Frank Huysmans

Redacteur van IP, bijzonder hoogleraar bibliotheekwetenschap aan de UvA en zelfstandig onderzoeker en adviseur bij WareKennis

Alles kan failliet gaan. Boekhandels, warenhuizen, kledingzaken, speelgoedketens. Maar van het bericht dat Nederlands grootste geldtransporteur op de fles ging, stond ik wel even te kijken. Het is alsof de CEO van Spa door uitdroging is gestorven. De reden is simpel: er wordt steeds meer elektronisch betaald en minder contant afgerekend. Meer dan de helft van de geldtransacties verloopt hier te lande inmiddels zonder contanten. De banken gaan dit jaar hun eigen pinautomaten vervangen door merkloze gele. Trendwatchers weten het zeker: de *cashless society* zit eraan te komen. Zweden geldt als het voorland. En toegegeven, op mijn laatste werktrip naar dat land heb ik geen kroon meer aangeraakt.

‘Geld is meer dan een neutraal ruilmiddel. Het is tegelijk een communicatiemedium’

De introductie van geld betekende dat handel zich niet langer beperkte tot ruilhandel. Als jij je vee van de hand wilt doen en de geïnteresseerde kopers hebben zelf alleen runderen in de aanbieding, dan schiet het met de deal niet zo op. Met stukjes metaal en papier die alléén waarde vertegenwoordigen wordt het een stuk eenvoudiger. De aspirant-kopers brengen hun eigen koeien eerst maar naar de slager. Met de pecuniae die ze daarvoor krijgen kun jij weer andere leuke dingen doen.

Als neutraal ruilmiddel is geld dus onmisbaar. Maar het is meer dan dat. Het is tegelijk een communicatiemedium. We drukken waarde uit in geld. Daarmee geef je als koper of verkoper informatie over wat je iets waard vindt.

Als je je huis te koop zet voor drie ton, zeg je een aantal dingen. Eén: ik wil mijn paleisje eventueel wel voor iets minder van de hand doen. Twee: nee, voor tweehonderdveertig doe ik het niet. Drie: vergelijkbare huizen worden voor meer verkocht – zie Funda – dus ik wil snel zakendoen.

Geld geeft ook op een andere manier informatie. Probeer maar eens elektronisch te betalen zonder een dataspoor achter te laten. Lukt je niet. Met de anonieme bonuskaart noch met de anonieme ov-chipkaart. Die worden toch gekoppeld aan je IBAN. Ook niet met bitcoins, want ergens moet je die aanschaffen. En ook niet met de privacyvriendelijke creditcard die Apple op de markt gaat brengen. Apple zelf belooft geen transactiegegevens centraal op te slaan. Partnerbank Goldman Sachs doet dat wel, al verzekert het die gegevens nooit aan anderen te verkopen. Evengoed is het een datagoudmijntje voor de bank zelf. En hackers staan vast al te trappelen om de grootste zakenbank ter wereld in diskrediet (!) te brengen.

Het rondrijden van gepantserde auto's vol geld kost geld. Het vervangen van geplofkraakte pinautomaten ook. Toch hebben de stomerij, de kleermaker en de schoenlapper bij mij in de wijk geen pin. Te duur, zeggen ze. En ze doen niet aan klantprofielen en *personal targeting* in hun communicatie. Dus lieve overheid, schaf de munten en biljetten niet af. Voor de kleine middenstand en ons aller privacy.

DIGITALE DIENSTVERLENING VOOR BIBLIOTHEEKGEBRUIKERS

ATTENDERING EN MEER VIA EEN APP

Vakliteratuur App maakt digitale attendering voor eindgebruikers mogelijk op een geheel nieuwe wijze. De gebruiker heeft via zijn smartphone of tablet zelf het volledige beheer over de inrichting en altijd toegang tot relevante bronnen. Meer weten zie www.ingressus.nl

INGRESSUS

www.ingressus.nl